



Τίτλος Έργου: «Μελέτη Διάγνωσης των Αναγκών
της Αγοράς Εργασίας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων»

Παραδοτέο Α: Έκθεση 1ης Φάσης (Προφίλ της Περιφέρειας Ιονίων
νήσων)



Δεκέμβριος 2015

Η σελίδα αυτή αφήνεται κενή

Μελέτη Διάγνωσης των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων

Το παραδοτέο αυτό εκπονήθηκε από την εταιρεία ΕΕΟ GROUP ΑΕ στα πλαίσια του έργου «Μελέτη Διάγνωσης των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων» σύμφωνα με την από 20/10/2015 σύμβαση που υπογράφηκε μεταξύ της ΕΕΟ GROUP Α.Ε. και της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης Ε.Π. Περιφέρειας Ιονίων Νήσων.

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

Τίτλος Έργου:	Μελέτη Διάγνωσης των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων
Τίτλος Παραδοτέου:	Παραδοτέο Α: Έκθεση 1 ^{ης} Φάσης (Προφίλ της Περιφέρειας Ιονίων νήσων)
Ηλεκτρονικό Αρχείο:	eeo/projects/ Διάγνωση Αναγκών Ιόνια
Έκδοση:	1.1
Ημερομηνία Παράδοσης:	2/12/2015
Διανομή σε:	Επιτροπή Παρακολούθησης και Παραλαβής του Έργου

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Έκδοση	Ημερομηνία	Αιτιολογία Αλλαγών	Σελίδες που αντικαθίστανται
1.1	2/12/2015	Παρατηρήσεις ΕΠΠΑ	

Η σελίδα αυτή αφήνεται κενή

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	6
1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
1.1 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ	7
1.2 ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ.....	7
1.3 ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	9
1.3.1 Η διάγνωση αναγκών ως εκ των προτέρων αιρεσιμότητα στο πλαίσιο της προγραμματικής περιόδου 2014-2020.....	9
1.3.2 Το Εθνικό Σύστημα Διάγνωσης αναγκών της αγοράς εργασίας.....	10
1.3.1 Το Περιφερειακό Σύστημα Διάγνωσης αναγκών της αγοράς εργασίας.....	13
2 ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ – ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ.....	15
2.1 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΙΝ	15
2.2 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2014- 2020	16
3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ.....	19
3.1 ΓΕΝΙΚΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ	19
4 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΤΟΜΕΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ (ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΛΑΔΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ)	25
4.1 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	27
4.2 ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	33
4.3 ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	38
5 ΈΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ	45
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	47
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ	51
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	52

Συντομογραφίες

Συντομογραφία	Ορισμός
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΠΑ	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΙΕΑΔ	Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού
Ε&Α	Έρευνα και Ανάπτυξη
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΤΑΚ	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΟΛΚΕ	Οργανισμός Λιμένος Κέρκυρας
ΠΕΠ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΠΙΝ	Περιφέρεια Ιονίων Νήσων
ΣΕΒΕ	Σύνδεσμος Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος
ΣΤΑΚΟΔ	Στατιστική Ταξινόμηση Οικονομικών Δραστηριοτήτων
Τ.Ε.Ι	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών
PIAAC	Programme for the International Assessment of Adult Competencies (Πρόγραμμα για τη Διεθνή Αποτίμηση των Ικανοτήτων των Ενηλίκων)

1 Εισαγωγή

1.1 Αντικείμενο του έργου

Αντικείμενο του παρόντος έργου αποτελεί η εκπόνηση «Μελέτης Διάγνωσης των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων».

Η εν λόγω μελέτη αποσκοπεί στο να εντοπίσει και να καταγράψει με τρόπο συστηματικό τις ανάγκες της περιφερειακής αγοράς εργασίας στα Ιόνια Νησιά σε δεξιότητες και επαγγέλματα προκειμένου να καταστεί δυνατόν να ενεργοποιηθούν οι κατάλληλες δράσεις εκπαίδευσης, κατάρτισης και ανάπτυξης δεξιοτήτων από το ΠΕΠ Ιονίων Νήσων με ιδιαίτερη έμφαση στους τομείς προτεραιότητας που αναδεικνύονται μέσω της Στρατηγικής για την Έξυπνη Εξειδίκευση της Περιφέρειας.

Επιπρόσθετα μέσω της παρούσας μελέτης καλύπτεται και η δέσμευση του περιλαμβάνεται στο εγκεκριμένο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ιονίων Νήσων 2014-2020, ότι: «Έως την ολοκλήρωση και την πλήρη εφαρμογή του Συστήματος Διάγνωσης των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας σε εθνικό επίπεδο, η Περιφέρεια θα συστήσει ένα μηχανισμό (ο οποίος εναλλακτικά μπορεί να συνίσταται σε τακτικά επικαιροποιούμενη μελέτη) για τη διάγνωση των αναγκών της περιφερειακής αγοράς εργασίας, προκειμένου με τρόπο λειτουργικό να επιτύχει τον συστηματικό και περιοδικό προσδιορισμό των ζητούμενων αναγκών σε δεξιότητες και επαγγέλματα. Έως την ανάπτυξη του ανωτέρω περιφερειακού μηχανισμού, την υιοθέτησή του από τα αρμόδια όργανα της Περιφέρειας και τη λειτουργία του, δεν θα ενεργοποιηθεί καμία δράση εκπαίδευσης, κατάρτισης ή ανάπτυξης δεξιοτήτων από το ΕΚΤ του ΠΕΠ».

Το έργο χωρίζεται σε τρεις Φάσεις κάθε μια από τις οποίες αποτελεί διακριτό παραδοτέο:

Παραδοτέο Α: Έκθεση 1^{ης} Φάσης (Προφίλ της Περιφέρειας Ιονίων νήσων)

Παραδοτέο Β: Έκθεση 2^{ης} Φάσης (Εργατικό Δυναμικό της Περιφέρειας Ιονίων νήσων)

Παραδοτέο Γ: Έκθεση 3^{ης} Φάσης (Προσδιορισμός αναγκών σε δεξιότητες και επαγγέλματα)

1.2 Σκοπός του παραδοτέου

Η παρούσα έκθεση αποτελεί το 1^ο παραδοτέο του έργου και αφορά την αποτύπωση του προφίλ της Περιφέρειας.

Στο πλαίσιο αυτό διαρθρώνεται στις ακόλουθες ενότητες:

Κεφάλαιο 1: αποτελεί την Εισαγωγή του παραδοτέου και ενέχει ρόλο ενός σύντομου οδηγού στην δομή και το περιεχόμενό του για την διευκόλυνση του αναγνώστη. Επιπρόσθετα στο πλαίσιο του εν λόγω κεφαλαίου παρουσιάζεται το Εθνικό Σύστημα Διάγνωσης αναγκών και η σύνδεση της παρούσας μελέτης με αυτό.

Κεφάλαιο 2: γίνεται παρουσίαση των βασικών χαρακτηριστικών της Περιφέρειας καθώς και των αναπτυξιακών της προτεραιοτήτων για την προγραμματική περίοδο 2014-2020.

Κεφάλαιο 3: παρουσιάζονται οι οικονομικές επιδόσεις τις Περιφέρειας.

Κεφάλαιο 4: γίνεται παρουσίαση των βασικών χαρακτηριστικών των παραγωγικών τομέων της Περιφέρειας, των επιμέρους κλάδων και των επιχειρήσεων.

Κεφάλαιο 5: αποτυπώνεται η δραστηριότητα της Περιφέρειας σε ότι αφορά την έρευνα και καινοτομία.

1.3 Το Σύστημα για τη Διάγνωση των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας

1.3.1 Η διάγνωση αναγκών ως εκ των προτέρων αιρεσιμότητα στο πλαίσιο της προγραμματικής περιόδου 2014-2020

Σύμφωνα με τους Κανονισμούς (ΕΕ) σχεδιασμού των προγραμμάτων της περιόδου 2014-2020 και στο πλαίσιο εφαρμογής των Άρθρων 19 και 96(6), παράγραφος β καθώς και του σχετικού Παραρτήματος XI του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013, αξιολογήθηκε ο βαθμός εκπλήρωσης των εφαρμόσιμων εκ των προτέρων όρων, για την αξιοποίηση των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων την περίοδο 2014-2020.

Από την εν λόγω αξιολόγηση προκύπτει για τον θεματικό εκ των προτέρων όρο που συνδέεται με την ανάπτυξη Εθνικού Συστήματος Διάγνωσης των Αναγκών στην αγορά Εργασίας, δεν πληρούνται όλα τα απαιτούμενα κριτήρια, τα οποία παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Θεματικός εκ των προτέρων όρος	Κριτήρια που δεν πληρούνται	Δράσεις προς ανάληψη	Προθεσμία (ημερομηνία)	Αρμόδιοι φορείς
8.1. Οι ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας σχεδιάζονται και υλοποιούνται σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση	2. Δράσεις για τη μεταρρύθμιση των υπηρεσιών απασχόλησης, με στόχο να αποκτήσουν την ικανότητα να παρέχουν ολοκληρωμένη και διαφανή πληροφόρηση σχετικά με τις νέες θέσεις εργασίας και τις ευκαιρίες απασχόλησης, λαμβάνοντας υπόψη τις μεταβαλλόμενες ανάγκες της αγοράς εργασίας	1. Εθνική καταγραφή θέσεων/πρόσβαση αναζητούντων εργασία σε ευρωπαϊκές/εθνικές/περιφερειακές βάσεις	31.12.2015	ΟΑΕΔ – Συναρμοδιότητα διαφορετικών κατά περίπτωση Διευθύνσεων.
		2. Εθνικής εμβέλειας πληροφοριακό σύστημα συλλογής/ανάλυσης στοιχείων εργασίας- Συμβολή οικείων ΟΠΣ	31.12.2015	Δ/νση Απασχόλησης, Μονάδα Ανάλυσης και Τεκμηρίωσης και Δ/νση Πληροφορικής) -Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας

Αποτέλεσμα της παραπάνω μερικής εκπλήρωσης των προϋποθέσεων για τη σύσταση και λειτουργία Εθνικού Συστήματος Διάγνωσης αναγκών της αγοράς εργασίας, ήταν να περιληφθεί στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα της περιόδου 2014-2020 η δέσμευση για σύσταση Περιφερειακού μηχανισμού διάγνωσης αναγκών της αγοράς εργασίας μέχρι την εγκαθίδρυση και λειτουργία του Εθνικού Συστήματος.

1.3.2 Το Εθνικό Σύστημα Διάγνωσης αναγκών της αγοράς εργασίας

Κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013 δρομολογήθηκαν οι απαιτούμενες ενέργειες για τη δημιουργία ενός μόνιμου συστήματος διάγνωσης αναγκών της αγοράς εργασίας σε εθνικό επίπεδο. Τον **Μάιο του 2015** το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης σε συνεργασία με το Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού (ΕΙΕΑΔ) εκπόνησε «**Σχέδιο Δράσης για τη Διάγνωση των αναγκών της Αγοράς Εργασίας στην Ελλάδα**», το οποίο εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε στις 13 Περιφέρειες της χώρας¹.

Το Εθνικό Σύστημα Διάγνωσης Αναγκών της Αγοράς Εργασίας **στοχεύει** στην ανάπτυξη πολιτικών της αγοράς εργασίας που θα βασίζονται σε τεκμηριωμένα και αξιόπιστα δεδομένα και στη σύνδεση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας. Απώτερος στόχος είναι η δημιουργία ενός σταθερού, λειτουργικού και αξιόπιστου μηχανισμού διάγνωσης αναγκών που θα παράγει αντικειμενικά, έγκυρα και αξιόπιστα αποτελέσματα για την αγορά εργασίας, εξυπηρετώντας την ανάγκη πληροφόρησης του εργατικού δυναμικού και των επιχειρήσεων καθώς και τις ανάγκες σχεδιασμού και υλοποίησης προγραμμάτων απασχόλησης και εν γένει ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού.

Οι **αρχές** που διέπουν το Σύστημα Διάγνωσης σταχυολογούνται ακολούθως:

- Παραγωγή έγκυρων και αξιόπιστων αποτελεσμάτων
- Παραγωγή αποτελεσμάτων άμεσης αξιοποίησης και αποτελεσμάτων μεσοπρόθεσμης χρήσης
- Εμπλουτισμός των αποτελεσμάτων του Συστήματος Διάγνωσης με τα πορίσματα άλλων παρεμφερών μελετών και ερευνών (π.χ. ΡΙΑΑΚ, μελέτες CEDEFOP, αξιολογήσεις προγραμμάτων)
- Αξιοποίηση της τεχνογνωσίας που διαθέτουν οι φορείς έρευνας και ανάλυσης της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα και διεθνώς (π.χ. CEDEFOP, κέντρα κοινωνικών εταίρων, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, ερευνητικά κέντρα Πανεπιστημίων, ΕΛΣΤΑΤ)
- Δημιουργία μόνιμου μηχανισμού
- Διασφάλιση των αναγκαίων συνεργειών και χαμηλές απαιτήσεις χρηματοδότησης, ώστε να διευκολυνθεί η βιωσιμότητά του μετά την ολοκλήρωση της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου.

¹ Η επιστολή με συνημμένο το εγκεκριμένο Σχέδιο Δράσης εστάλη στις Περιφέρειες στις 12/06/2015 (αριθμός πρωτοκόλλου οικ.26808/387) από την Αναπληρώτρια Υπουργό Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, κα. Αντωνοπούλου.

Οι **βασικές εκροές** του Συστήματος ομαδοποιούνται σε τρεις γενικές κατηγορίες ως εξής:

1. Προσφορά και ζήτηση εργασίας σε κλαδικό επίπεδο
2. Προσφορά και ζήτησης εργασίας σε επίπεδο επαγγέλματος
3. Προσφορά και ζήτησης σε επίπεδο δεξιοτήτων, ικανοτήτων, γνώσεων

Το Σύστημα Διάγνωσης θα παράγει αποτελέσματα σε εθνικό επίπεδο σε τριψήφιο ISCO και διψήφιο ΣΤΑΚΟΔ και σε περιφερειακό επίπεδο σε διψήφιο ISCO και διψήφιο ΣΤΑΚΟΔ.

Για την ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος Διάγνωσης των αναγκών της αγοράς εργασίας, προβλέπονται **τρεις (3) διαδοχικές φάσεις**:

➤ **Πρώτη Φάση:** Πρώτες εκροές συστήματος: Ιούνιος 2015

Η πρώτη φάση στοχεύει στην επεξεργασία και ανάλυση δευτερογενών δεδομένων και στοιχείων προκειμένου μέχρι τον Ιούνιο 2015 να είναι διαθέσιμη μια αντικειμενική εικόνα της επαγγελματικής, κλαδικής και εκπαιδευτικής διάρθρωσης της απασχόλησης και της ανεργίας καθώς και της αναντιστοιχίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Τα στοιχεία αυτά της πρώτης φάσης θα βασίζονται εξ ολοκλήρου σε δευτερογενείς πηγές, όπως:

- Στοιχεία και μελέτες της ΕΛ.ΣΤΑΤ.
- Εργαλείο «Εργάνη»
- Αποτελέσματα της έρευνας δεξιοτήτων του CEDEFOP (EU SKILLS)

Στη συνέχεια με συντονισμό και επιστημονική εποπτεία από το ΕΙΕΑΔ τα αποτελέσματα αυτά θα εμπλουτιστούν περαιτέρω από τους κοινωνικούς εταίρους και τις περιφέρειες, οι οποίοι θα απαντήσουν σε σχετικά ζητήματα βάσει δομημένου ερωτηματολογίου που θα λάβουν. Τα τελικά αποτελέσματα της πρώτης φάσης θα παραχθούν από το ΕΙΕΑΔ και θα ανακοινωθούν μέσω της ιστοσελίδας του.

➤ **Δεύτερη Φάση:** Ετήσιες εκροές συστήματος και Οικονομετρικές αναλύσεις: Δεκέμβριος 2015

Στη δεύτερη φάση θα διενεργηθούν έρευνες πεδίου τόσο από τους κοινωνικούς εταίρους όσο και από τις Περιφέρειες στη βάση συμφωνημένης μεθοδολογίας και ερευνητικού πλαισίου με στόχο τον περαιτέρω εμπλουτισμό και μεγιστοποίηση της πληροφόρησης για την αγορά εργασίας, την προσφορά και τη ζήτηση, τις απαιτούμενες δεξιότητες κ.α., καλύπτοντας τα κενά που υπάρχουν στις υπάρχουσες πηγές πληροφόρησης. Σημειώνεται ότι η πληροφόρηση και τα αποτελέσματα που θα παραχθούν στη δεύτερη φάση θα περιλαμβάνει τα ίδια θέματα με την πρώτη φάση, αλλά θα στηρίζεται σε μεγαλύτερο βαθμό εισροών, και δη από πρωτογενείς πηγές (έρευνες πεδίου).

➤ **Τρίτη Φάση:** α) Πλήρης ανάπτυξη συστήματος: Τέλος του 2016, β) Λειτουργία συστήματος σε πλήρη ανάπτυξη: 2017-2020

Στην τρίτη φάση προβλέπεται η πλήρης ανάπτυξη του Συστήματος (μέχρι 12/2016) καθώς και η συνεχής λειτουργία του σε πλήρη ανάπτυξη (2017-2020). Το 2016 θα πραγματοποιηθεί η πρώτη συστηματική αξιολόγηση των εκροών του συστήματος με στόχο την περαιτέρω βελτίωση. Στην τρίτη φάση οι βασικές ενέργειες, όπως αυτές περιγράφηκαν πιο πάνω, αποκτούν περιοδικό χαρακτήρα και λαμβάνουν χώρα είτε ανά έτος είτε ανά δυο έτη.

Αναφορικά με τις **ενέργειες** που προβλέπονται να υλοποιηθούν κατά τις τρεις φάσεις ανάπτυξης του Συστήματος σημειώνεται ότι αυτές συναρθρώνουν το επιχειρησιακό σκέλος του Σχεδίου Δράσης και έχουν ως ακολούθως:

- Ενέργεια 1:** Δημιουργία δικτύου των φορέων που εμπλέκονται με τα παραγόμενα προϊόντα του Συστήματος Διάγνωσης και των φορέων που παρέχουν πληροφόρηση στο Σύστημα.
- Ενέργεια 2:** Στατιστική ανάλυση των δευτερογενών δεδομένων με χρήση δεικτών και στόχο τον προσδιορισμό της κλαδικής, επαγγελματικής και εκπαιδευτικής διάρθρωσης της απασχόλησης και της ανεργίας.
- Ενέργεια 3:** Ανάλυση των πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων που αφορούν το θέμα των δεξιοτήτων.
- Ενέργεια 4:** Συλλογή πρωτογενών δεδομένων από τους κοινωνικούς εταίρους.
- Ενέργεια 5:** Συλλογή πρωτογενών δεδομένων από τις περιφέρειες.
- Ενέργεια 6:** Προβλέψεις προσφοράς και ζήτησης εργασίας σε κλαδικό, επαγγελματικό και εκπαιδευτικό επίπεδο.
- Ενέργεια 7:** Μεθοδολογία Συστήματος Διάγνωσης Αναγκών.
- Ενέργεια 8:** Βάση δεδομένων Συστήματος Διάγνωσης Αναγκών – Πλατφόρμα πληροφόρησης.
- Ενέργεια 9:** Σύνθεση των αποτελεσμάτων του Συστήματος Διάγνωσης Αναγκών.
- Ενέργεια 10:** Δράσεις αξιολόγησης.

Σε ότι αφορά τη **Διακυβέρνηση του Συστήματος**, τη συνολική ευθύνη για τον καθορισμό του πλαισίου ανάπτυξης και λειτουργίας του Συστήματος αναλαμβάνει το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Διεύθυνση Απασχόλησης). Επίσης το Υπουργείο σε συνεργασία με τον ΟΑΕΔ, το Υπουργείο Παιδείας, τα παραγωγικά Υπουργεία και τους κοινωνικούς εταίρους καθορίζουν τα παραδοτέα του συστήματος.

Αναφορικά με το μεθοδολογικό πλαίσιο και την εξαγωγή συμπερασμάτων υπεύθυνος φορέας ορίζεται το Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού, το οποίο θα σχεδιάζει τις μεθοδολογίες ώστε να ανταποκρίνεται στις προτεραιότητες του Υπουργείου Εργασίας. Σημαντικό ρόλο στην εξειδίκευση των δράσεων του ΕΙΕΑΔ θα διαδραματίζουν οι κοινωνικοί εταίροι, οι οποίοι εκπροσωπούνται στη διοίκηση του Ινστιτούτου.

Συνοπτικά, οι εμπλεκόμενοι φορείς και οι αρμοδιότητές τους αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Φορέας / Οργανισμός	Περιγραφή αρμοδιοτήτων
Υπουργείο Εργασίας/Διεύθυνση Απασχόλησης	<ul style="list-style-type: none"> Καθορισμός προδιαγραφών του Συστήματος, (συνεργασία με ΟΑΕΔ, Υπουργείο Παιδείας, παραγωγικά υπουργεία, κοινωνικούς εταίρους). Θεσμοθέτηση Δικτύου, δημιουργία - λειτουργία της βάσης δεδομένων του Συστήματος και της πλατφόρμας πληροφόρησης. Συντονισμός των κοινωνικών εταίρων και των περιφερειών σχετικά με την επικύρωση των αποτελεσμάτων.
ΕΙΕΑΔ	<ul style="list-style-type: none"> Σχεδιασμός μεθοδολογίας. Υλοποίηση μεθοδολογίας για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Προσδιορισμός ηλεκτρονικών πεδίων και δεικτών βάσης δεδομένων (συνεργασία με Υπουργείο Εργασίας, κοινωνικούς εταίρους, περιφέρειες, ομάδα εμπειρογνομόνων).
Κοινωνικοί εταίροι	<ul style="list-style-type: none"> Εμπλουτισμός και επικύρωση των αποτελεσμάτων. Στην πρώτη φάση αξιοποιούνται για τη δράση αυτή οι υπάρχουσες μελέτες των κοινωνικών εταίρων, στη δεύτερη φάση πραγματοποιούνται έρευνες πεδίου, τομεακά συμβούλια, workshops για τη συλλογή πρωτογενών δεδομένων.
Περιφέρειες	<ul style="list-style-type: none"> Εμπλουτισμός και επικύρωση των αποτελεσμάτων. Στην πρώτη φάση αξιοποιούνται για τη δράση αυτή οι υπάρχουσες μελέτες των περιφερειών, στη δεύτερη φάση πραγματοποιείται εστιασμένη συλλογή πληροφοριών βάσει κοινής μεθοδολογίας.
ΟΑΕΔ	<ul style="list-style-type: none"> Συνεισφέρει με την παροχή στοιχείων και σε συνεργασία με το ΕΙΕΑΔ αναλαμβάνει την ανάλυση των δεδομένων που συλλέγει ο οργανισμός. Συμβάλλει στον καθορισμό των εκρών του συστήματος
Υπουργείο Παιδείας	<ul style="list-style-type: none"> Συμβάλλει στην παροχή δεδομένων σχετικά με τη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος/συστήματος κατάρτισης. Συμβάλλει επίσης στον καθορισμό των εκρών του συστήματος

1.3.1 Το Περιφερειακό Σύστημα Διάγνωσης αναγκών της αγοράς εργασίας

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο περιφερειακός μηχανισμός, μπορεί να συνίσταται σε μια τακτικά επικαιροποιούμενη μελέτη διάγνωσης αναγκών της αγοράς εργασίας. Η μελέτη αυτή θα πρέπει αφενός να εξυπηρετεί τις ανάγκες της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων και να αρθεί η αυτοδέσμευση όπως αυτή αναφέρεται στο εγκεκριμένο ΠΕΠ Ιονίων Νήσων 2014-2020, αφετέρου να συνδέεται με το υπό ανάπτυξη εθνικό σύστημα διάγνωσης αναγκών. Σημειώνεται επίσης, ότι σύμφωνα με τις οδηγίες του

ΕΙΕΑΔ², η ελάχιστη πληροφόρηση που ζητείται από τις περιφέρειες αφορά τα εξής ζητήματα:

1. Κενές θέσεις στην περιφέρεια. Σε ποιους κλάδους, ποια επαγγέλματα εμφανίζονται και για ποιους λόγους.
2. Δυναμισμός κλάδων και επαγγελμάτων στην περιφέρεια. Ποιοι είναι οι δυναμικοί κλάδοι και επαγγέλματα στην παρούσα φάση και ποιες είναι οι αναπτυξιακές δυνατότητες της περιφέρειας υπό προϋποθέσεις (ποιες είναι οι προϋποθέσεις αυτές).
3. Πληροφορίες για την αναντιστοιχία δεξιοτήτων στην περιφέρεια. Εντοπίζονται κάποιες «οριζόντιες» και/ή επαγγελματικές δεξιότητες στις οποίες διαπιστώνεται έλλειψη στην περιφέρεια; Ποιες είναι οι δεξιότητες αυτές, σε ποια επαγγέλματα και κλάδους διαπιστώνονται οι σχετικές ελλείψεις.

Η κάλυψη των αναγκών της μελέτης, θα πραγματοποιηθεί μέσω της διεξαγωγής, πρωτογενούς και δευτερογενούς έρευνας (desk research). Πιο συγκεκριμένα:

Πρωτογενής έρευνα

Περιλαμβάνει ποσοτική έρευνα πεδίου με χρήση ερωτηματολογίου στις ακόλουθες ομάδες στόχο: α) εργαζόμενους, β) ανέργους και γ) σε επιχειρήσεις, για την καταγραφή αναγκών σε ειδικότητες / δεξιότητες / επαγγέλματα, τον προσδιορισμό δυναμικών κλάδων στην Περιφέρεια, τον εντοπισμό κενών θέσεων εργασίας και τη συγκέντρωση πληροφοριών για αναντιστοιχία δεξιοτήτων στην Περιφέρεια.

Επιπρόσθετα, στην περίπτωση που δεν καταστεί εφικτό να συγκεντρωθούν οι απαιτούμενες πληροφορίες από την ποσοτική έρευνα, παρέχεται η δυνατότητα (σύμφωνα με τις οδηγίες του ΕΙΕΑΔ) συμπληρωματικής ποιοτικής έρευνας η οποία μπορεί να διεξαχθεί με focus groups ή/και συνεντεύξεις σε βάθος με τη χρήση ημιδομημένου οδηγού συνέντευξης.

Σημειώνεται ότι μέχρι την περίοδο αναφοράς της 1^{ης} έκθεσης είναι σε πλήρη εξέλιξη η ποσοτική έρευνα πεδίου στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων στις τρεις προαναφερόμενες ομάδες στόχους.

Δευτερογενής έρευνα

Περιλαμβάνει τη συλλογή δευτερογενών στοιχείων που αφορούν την αγορά εργασίας (απασχόληση, ανεργία, εργατικό δυναμικό), την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, το οικονομικό προφίλ και την παραγωγική διάρθρωση της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων. Για το σκοπό αυτό θα αναλυθούν κλαδικές μελέτες, έρευνες, εμπειρογνωμοσύνες και εκθέσεις, καθώς και στρατηγικά κείμενα της Περιφέρειας (όπως το ΠΕΠ Ιονίων Νήσων 2014-2020 & η Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης).

Για την εκπόνηση της παρούσας 1^{ης} έκθεσης αξιοποιήθηκαν δευτερογενή στοιχεία από πηγές οι οποίες αναφέρονται στο παράρτημα.

² Σημείωμα ΕΙΕΑΔ «Βασικές αρχές για τους περιφερειακούς μηχανισμούς διάγνωσης» (31/07/2015).

2 Βασικά χαρακτηριστικά Περιφέρειας – Αναπτυξιακές προτεραιότητες

2.1 Γενικά χαρακτηριστικά ΠΙΝ

Τα Ιόνια Νησιά³ αποτελούν νησιωτική περιφέρεια στο δυτικό τμήμα του ελλαδικού χώρου, με συνολική έκταση 2.318 τ.χλμ, (το 1,8% της χώρας). Αποτελούνται από 32 νησιά εκ των οποίων κατοικούνται μόνο τα 14, δηλαδή η Κέρκυρα, η Λευκάδα, η Κεφαλληνία, η Ζάκυνθος (μεγάλα νησιά), οι Οθωνοί, η Ερείκουσα, το Μαθράκι, οι Παξοί, οι Αντίπαξοι, το Μεγανήσι, ο Κάλαμος, ο Καστός, η Ιθάκη και οι Στροφάδες (μικρά νησιά). Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων διαιρείται στις Περιφερειακές Ενότητες Κέρκυρας, Κεφαλληνίας, Λευκάδας και Ζακύνθου.

Ο μόνιμος πληθυσμός της ΠΙΝ ανέρχεται σε 207.855 κατοίκους (ΕΛΣΤΑΤ-2011) και αντιστοιχεί στο 1,93% του πληθυσμού της χώρας. Την περίοδο 2001-2011, η Περιφέρεια παρουσιάζει μείωση του μόνιμου πληθυσμού της (-1,48%) οριακά υψηλότερη της χώρας λόγω του αρνητικού φυσικού ισοζυγίου και της εισροής μεταναστών.

Σε ότι αφορά την οικονομία, τη Περιφέρεια παρουσίαζε τα τελευταία είκοσι χρόνια, σε γενικές γραμμές, μια σταθερή πορεία ανάπτυξης που στηριζόταν στην ανάκαμψη του τουρισμού παγκοσμίως και τη σταθερή εγχώρια ζήτηση, ενώ σημαντική ήταν η συμβολή πόρων από την ΕΕ. Εντούτοις, οι επιπτώσεις από την παρατεταμένη οικονομική κρίση που πλήττει τη χώρα, επηρεάζουν σαφώς και την ΠΙΝ. Η εμφάνιση των δυσμενών εξελίξεων ανιχνεύεται σε ορισμένους δείκτες, όπως:

- το ΑΕΠ, που υπέστη σημαντική μείωση από το 2008 έως στο 2011 (-16,96%, η μεγαλύτερη μείωση από όλες τις Περιφέρειες της χώρας), ενώ το κ.κ. ΑΕΠ το 2011 υποχώρησε στο 76% του μέσου κοινοτικού δείκτη (έναντι 94% το 2008).
- το ποσοστό ανεργίας που ανήλθε το 2013 στο 18,3%, σχεδόν διπλάσιο του 2008.
- η κάμψη του τουριστικού τομέα την περίοδο 2008-2012, όπως αυτή αποτυπώνεται στα ποσοτικά στοιχεία των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων και άλλους δείκτες

Η ΠΙΝ ακολουθεί σε γενικές γραμμές τις τάσεις οικονομικής ύφεσης της χώρας και των υπολοίπων Περιφερειών. Η κατάσταση αυτή αποτυπώνεται στην κατάταξη της ΠΙΝ στην 249^η θέση ανάμεσα στις 262 ευρωπαϊκές Περιφέρειες και στην 6η θέση των 13 ελληνικών Περιφερειών, με βάση το δείκτη «περιφερειακής ανταγωνιστικότητας (EU Regional Competitiveness Index RCI 2013).

Ο ρόλος της ΠΙΝ στο εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον προσδιορίζεται ανάλογα με τη χωρική κλίμακα. Ειδικότερα:

- Στο χώρο της Μεσογείου, όπου από το 1995 προωθείται η «Ευρω-Μεσογειακή συνεργασία», τα Ιόνια Νησιά κατέχουν κεντρική θέση επί των μεσογειακών και ευρωπαϊκών αξόνων.
- Στον ευρωπαϊκό χώρο, εντάσσεται στον Ευρωπαϊκό Νησιωτικό Χώρο, που εμφανίζει ιδιαιτερότητες και αντιμετωπίζει ορισμένα ειδικά προβλήματα με μόνιμο και δομικό χαρακτήρα, ενώ παράλληλα αποτελεί κομβικό σημείο επί του (θαλάσσιου) Άξονα «Αδριατικής - Ιονίου», όπου προωθείται η στρατηγική για τη «Μακρο-περιφέρεια Αδριατικής-Ιονίου» και

³ Πηγή: ΠΕΠ Ιονίων Νήσων 2014-2020

- Σε εθνικό επίπεδο, αποτελεί έναν ισχυρό πόλο τουριστικής ανάπτυξης, ενώ λειτουργεί παράλληλα και συμπληρωματικά με το δυτικό ηπειρωτικό τόξο του ελλαδικού χώρου.

2.2 Αναπτυξιακές προτεραιότητες της Περιφέρειας στο πλαίσιο της προγραμματικής περιόδου 2014-2020

Ο **κεντρικός Αναπτυξιακός Στόχος**⁴ της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων για το 2020, είναι η **«Βιώσιμη ανάπτυξη με ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και ελκυστικότητας της ΠΙΝ, μέσα από την αξιοποίηση της οικονομίας της γνώσης, του πολιτιστικού και περιβαλλοντικού αποθέματος»**, προκειμένου να αυξηθεί η απασχόληση και η ευημερία των πολιτών. Το **νέο αναπτυξιακό όραμα** της ΠΙΝ είναι να καταστούν τα **«Ιόνια Νησιά, Ελκυστικός Προορισμός & Βιώσιμος Τόπος»**.

Βασικές συνιστώσες της αναπτυξιακής στρατηγικής της ΠΙΝ αποτελούν:

- Η επανάκτηση της **«ελκυστικότητάς»** της, που αφορά κυρίως το παραγωγικό σύστημα και μπορεί να επιτευχθεί σταδιακά μέσω της στρατηγικής για την «έξυπνη εξειδίκευση».
- Η διασφάλιση της **«βιωσιμότητάς»** της, που παραπέμπει στις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού με τις ιδιαιτερότητες που δημιουργεί η νησιωτική φυσιογνωμία, στη περιβαλλοντική αειφορία, αλλά και στη θωράκιση του κοινωνικού ιστού.

Οι δύο παραπάνω συνιστώσες προδιαγράφουν τις επιδιώξεις της νέας αναπτυξιακής στρατηγικής της ΠΙΝ, που αποτυπώνονται στους παρακάτω **γενικούς στρατηγικούς στόχους**:

- Διαφοροποίηση του παραγωγικού συστήματος & προτύπου με αναφορά στην «έξυπνη εξειδίκευση».
- Ενίσχυση του κοινωνικού ιστού, με γνώμονα την παροχή «ίσων ευκαιριών»
- Διαχείριση του περιβάλλοντος & του χώρου, στην κατεύθυνση της βιωσιμότητας

Σε ότι αφορά την **Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων** η οποία αποτελεί τον βασικό κορμό της αναπτυξιακής στρατηγικής της περιφέρειας για την περίοδο 2014-2020, έχει αναδείξει τους τομείς προτεραιότητας για την περιφερειακή οικονομία:

- Πρωτογενής τομέας: περιλαμβάνει την Αγροδιατροφή και τη Γαστρονομία.
- Θαλάσσια οικονομία: περιλαμβάνει την Αλιεία, Υδατοκαλλιέργεια και τον Θαλάσσιο Τουρισμό.
- Βιομηχανία της Εμπειρίας: περιλαμβάνει την Πολιτιστική - Δημιουργική οικονομία και τον Θεματικό Τουρισμό (Πολιτιστικός & Θρησκευτικός Τουρισμός, Οικολογικός & περιηγητικός τουρισμός)
- Υπηρεσίες Υγείας μέσω Βιο-ιατρικής (πρόκειται για αναδυόμενο τομέα)

⁴ Πηγή: Όπως παραπάνω

Επιπρόσθετα, η αξιοποίηση των ΤΠΕ και των «καθαρών τεχνολογιών» διατρέχει οριζόντια τους παραπάνω τομείς προτεραιότητας για την Περιφέρεια, όπως και τα μέτρα που αφορούν στην ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού.

Σε ότι αφορά την κοινωνική συνοχή, η **Στρατηγική για την καταπολέμηση της φτώχειας και προαγωγή της κοινωνικής Ένταξης στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων** για την περίοδο 2014-2020 περιλαμβάνει τους ακόλουθους πέντε γενικούς στόχους:

- 1^{ος} Γενικός Στόχος: Ενίσχυση της πρόσβασης σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες κοινωνικών ομάδων που πλήττονται από φτώχεια.
- 2^{ος} Γενικός Στόχος: Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων της υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος.
- 3^{ος} Γενικός Στόχος: Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και προώθηση της ισότητας των ευκαιριών
- 4^{ος} Γενικός Στόχος: Βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση, με έμφαση στις ευπαθείς και λοιπές ομάδες πληθυσμού που απειλούνται ή πλήττονται από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό.
- 5^{ος} Γενικός Στόχος: Διευκόλυνση της πρόσβασης στην απασχόληση ευπαθών και λοιπών ομάδων πληθυσμού των μικρών νησιών & γενικά των απομονωμένων περιοχών της Περιφέρειας.

Τέλος, σε ότι αφορά το **ανθρώπινο δυναμικό** της Περιφέρειας, σχετικές παρεμβάσεις μέσω του **ΠΕΠ Ιονίων Νήσων 2014-2020** προβλέπονται στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας 5 «Κοινωνική ένταξη, ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και καταπολέμηση της φτώχειας & των διακρίσεων» ο οποίος συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και περιλαμβάνει τους κάτωθι θεματικούς Στόχους:

- ΘΣ 8: «Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων»

Σε ότι αφορά τον Θεματικό Στόχο 8 οι σχετικές παρεμβάσεις συνδέονται με την **Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης** και ενδεικτικά προβλέπονται παρεμβάσεις όπως ενεργητικές πολιτικές προώθησης των ανέργων στην απασχόληση στους τομείς Περιφερειακής εξειδίκευσης, προγράμματα κατάρτισης ανέργων στους τομείς Περιφερειακής εξειδίκευσης, δράσεις στήριξης νέων επιχειρηματιών και αυτοαπασχολούμενων στους τομείς Περιφερειακής εξειδίκευσης, δράσεις υποστήριξης της προσαρμογής των επιχειρήσεων και των εργαζομένων στις απαιτήσεις της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης.

- ΘΣ 9: «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης»

Σε ότι αφορά τον Θεματικό Στόχο 9 οι σχετικές παρεμβάσεις εξυπηρετούν την **Στρατηγική για την καταπολέμηση της φτώχειας και προαγωγή της κοινωνικής Ένταξης στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων για την περίοδο 2014-2020** και

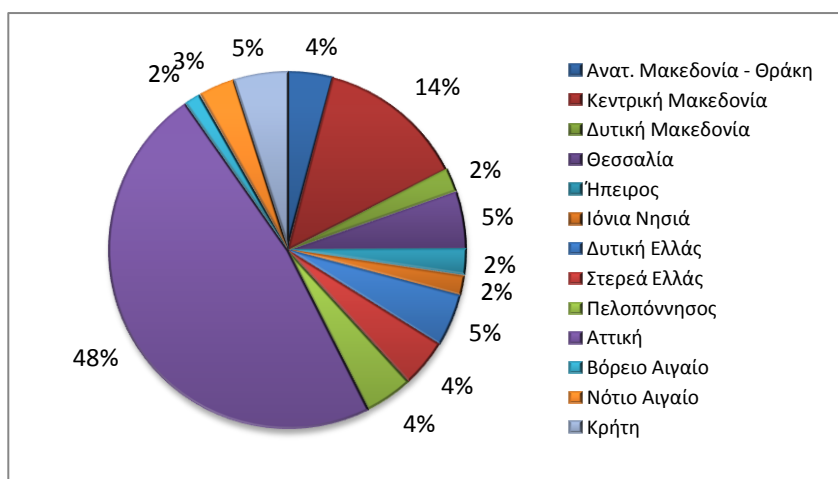
περιλαμβάνουν (ενδεικτικά) πλέγμα δράσεων υποστήριξης της κοινωνικής ένταξης και της απασχολησιμότητας των Ευπαθών Ομάδων Πληθυσμού, παροχή υπηρεσιών φροντίδας & φιλοξενίας τέκνων, δράσεις υποστήριξης κοινοτήτων ρομά για την κοινωνική και οικονομική ένταξη, παρεμβάσεις πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας και καταπολέμησης των διακρίσεων λόγω αναπηρίας, δράσεις προς όφελος των γυναικών και για την καταπολέμηση της βίας, παρεμβάσεις για τη βελτίωση της πρόσβασης σε δομές υγείας, κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας, παρεμβάσεις ενίσχυσης της πρόσβασης ομάδων που πλήττονται από φτώχεια σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες, παρεμβάσεις προώθησης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, ολοκληρωμένες παρεμβάσεις τοπικής ανάπτυξης και απασχόλησης.

3 Οικονομικές επιδόσεις της Περιφέρειας

3.1 Γενικό Οικονομικό Προφίλ

Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων αποτελεί μια περιοχή με αρκετές δυνατότητες ανάπτυξης, λόγω των υψηλής ποιότητας αγροτικών προϊόντων που παράγει, των δυνατοτήτων διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος που διαθέτει αξιοποιώντας το πλούσιο απόθεμα πολιτιστικών και περιβαλλοντικών της πόρων, καθώς και λόγω των περιθωρίων ενίσχυσης δραστηριοτήτων έρευνας-τεχνολογίας και δημιουργικής οικονομίας.

Γενική εικόνα για την οικονομία της ΠΙΝ μπορούμε να έχουμε καταρχάς από τους δύο πιο σημαντικούς οικονομικούς δείκτες, το **ΑΕΠ** (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν) και το **κατά κεφαλήν ΑΕΠ**, οι οποίοι σχετίζονται θετικά με όλους τους υπόλοιπους δείκτες ευημερίας μιας οικονομίας. Ο βασικότερος δείκτης του μεγέθους και της επίδοσης μιας οικονομίας είναι το **ΑΕΠ**, το οποίο ορίζεται ως το συνολικό μέτρο παραγωγής και ισούται με τη συνολική αξία σε τιμές αγοράς των προϊόντων και των υπηρεσιών που παράγονται σε μια οικονομία σε ετήσια βάση⁵. Αλλιώς, είναι η συνολική προστιθέμενη αξία σε μια οικονομία σε τιμές αγοράς. Η πορεία του ΑΕΠ είναι **δείκτης της άνθησης ή της ύφεσης** μιας οικονομίας. Το **κατά κεφαλήν ΑΕΠ** που είναι το ΑΕΠ διαιρεμένο με τον συνολικό πληθυσμό μιας χώρας (ή περιοχής), δηλαδή ο μέσος όρος εισοδήματος, είναι ένας δείκτης μέτρησης της παραγωγικότητας καθώς και της σχετικής ευημερίας των κατοίκων της χώρας (ή περιοχής).



Γράφημα 1: Συμβολή κάθε περιφέρειας στο εθνικό ΑΕΠ το 2013, Eurostat (Οκτώβριος 2015)-Ιδία Επεξεργασία.

Στο **Γράφημα 1** φαίνεται η συμμετοχή της κάθε μίας από τις 13 Περιφέρειες της Ελλάδος στο συνολικό ΑΕΠ της χώρας το έτος 2013, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Eurostat⁶. Η αξία των τελικών αγαθών και υπηρεσιών (ΑΕΠ) που παράχθηκαν το 2013 στην ΠΙΝ ανήλθαν σε 3,25 δις ευρώ περίπου, αποτελώντας το 2%

⁵ Εκτιμήσεις γίνονται και σε τριμηνιαία ή μηνιαία βάση.

⁶ Σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία της Eurostat που ελήφθησαν τον Οκτώβριο 2015 και αναφέρονται στο 2013. Τα επίσημα στοιχεία των Περιφερειακών Εθνικών Λογαριασμών για το έτος 2013, θα δημοσιευτούν στις 15-1-2016, σύμφωνα με ενημέρωση της ΕΛΣΤΑΤ.

Μελέτη Διάγνωσης των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων

του συνολικού ΑΕΠ της Ελλάδας, επίδοση που την κατατάσσει στην προτελευταία θέση συγκριτικά με τις 13 Περιφέρειες. Στην τελευταία θέση βρίσκεται η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

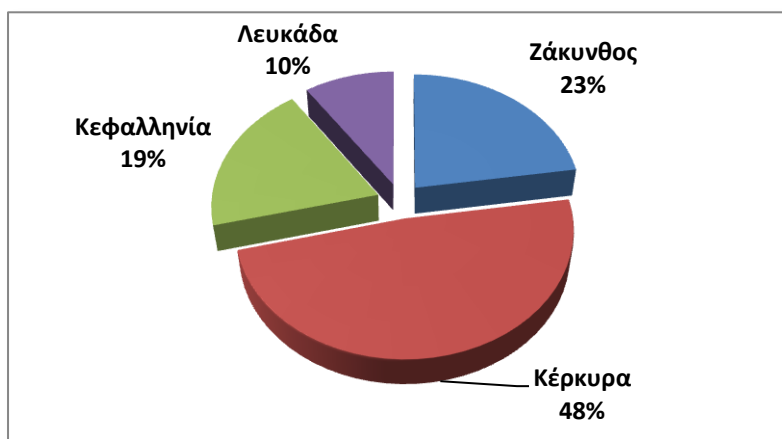
Πίνακας 1: Ποσοστό ΑΕΠ των Νομών/ΠΕ της ΠΙΝ, της ΠΙΝ και η κατάταξή τους ως προς τις υπόλοιπες.

Γεωγραφική Ενότητα	(%) στο ΑΕΠ της χώρας	Κατάταξη
Ελλάδα	100,00	
Ιόνια Νησιά	1,8	12
Ζάκυνθος	0,4	41
Κέρκυρα	0,9	24
Κεφαλληνία	0,3	44
Λευκάδα	0,2	50

Πηγή: Eurostat (Οκτώβριος 2015)-Ιδία Επεξεργασία

Ο Πίνακας 1 δείχνει την ποσοστιαία συμμετοχή της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων και της κάθε Περιφερειακής Ενότητας στο ΑΕΠ της χώρας, καθώς και τη θέση που έχουν συγκριτικά με τις 13 Περιφέρειες της Ελλάδας και τους 51 νομούς αντίστοιχα σε όρους συμμετοχής στο συνολικό ΑΕΠ της Ελλάδας.

Όπως φαίνεται και στο παρακάτω σχήμα (Σχήμα 2), η Κέρκυρα έχει το μεγαλύτερο ΑΕΠ που αντιστοιχεί σχεδόν στο 50% της ΠΙΝ. Ακολουθεί η Ζάκυνθος, η Κεφαλονιά και τελευταία η Λευκάδα με μεγάλη διαφορά από τις προηγούμενες δύο, παράγοντας το μισό από αυτές.



Γράφημα 2: Ποσοστό ΑΕΠ κάθε Νομού στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, ΕΛΣΤΑΤ (Οκτώβριος 2015) για το 2012

Στον Πίνακα 2 που ακολουθεί φαίνεται η πορεία του κ.κ. ΑΕΠ και του ΑΕΠ των Περιφερειακών Ενοτήτων της ΠΙΝ, της ΠΙΝ και της Χώρας για τα έτη 2005-2012, λίγα έτη, δηλαδή, πριν την έναρξη της κρίσης δημοσίου χρέους η οποία γρήγορα μετατράπηκε σε βαθιά ύφεση για το σύνολο της οικονομίας και αποτυπώνεται στην έντονα καθοδική πορεία των δύο αυτών οικονομικών δεικτών μετά το 2008. Το 2008

όλων των γεωγραφικών ενοτήτων το ΑΕΠ και το κ.κ. ΑΕΠ έφτασαν στη μέγιστη τιμή τους και ξεκινά η πτώση της τιμής τους εφεξής.

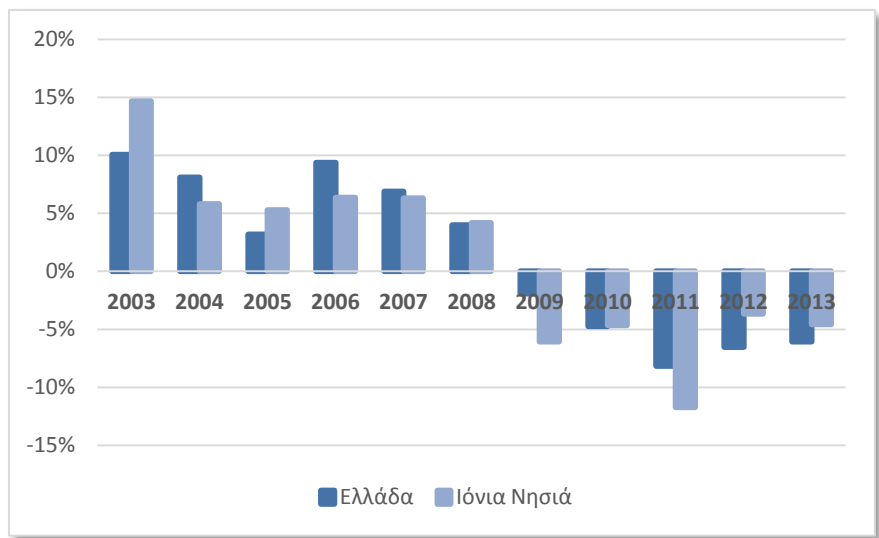
Πίνακας 2: Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ και ΑΕΠ ανά Νομό/ΠΕ της ΠΙΝ, ΠΙΝ και Χώρα, 2005-2012

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές, €								
Ιόνια Νησιά	18.146	19.227	20.389	21.216	19.946	19.072	16.792	16.100
Ζάκυνθος	21.104	22.087	23.727	24.468	23.310	22.060	18.549	18.501
Κέρκυρα	17.723	18.679	19.614	20.730	19.254	18.005	16.427	15.601
Κεφαλληνία	19.310	20.843	22.565	23.087	21.160	20.254	16.978	16.501
Λευκάδα		14,091	14,509	14,666	15,198	16,699	15,072	13,493
	13,010							
Σύνολο Ελλάδος	17.953	19.575	20.857	21.642	21.224	20.282	18.677	17.507
ΑΕΠ (σε εκατομμύρια ευρώ, σε τρέχουσες τιμές)								
Ιόνια Νησιά	3.792	4.033	4.287	4.466	4.195	4.000	3.531	3.402
Ζάκυνθος	863	909	981	1.013	963	907	765	769
Κέρκυρα	1.892	1.995	2.094	2.209	2.045	1.902	1.735	1.651
Κεφαλληνία	733	797	869	895	825	793	670	657
Λευκάδα		332	343	348	361	398	361	325
	304							
Σύνολο Ελλάδος	199.153	217.831	232.831	242.096	237.431	226.210	207.752	194.204

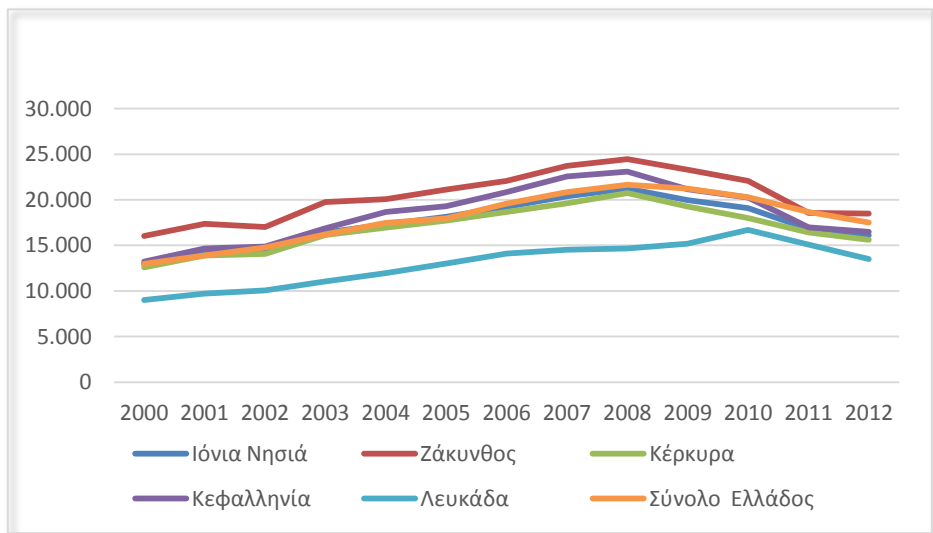
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Οκτώβριος 2015)-Ιδία Επεξεργασία.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η πορεία του ΑΕΠ είναι δείκτης άνθησης ή ύφεσης μιας οικονομίας. Ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ, δηλαδή η ποσοστιαία μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ ανάμεσα σε δύο διαδοχικά έτη, ακολούθησε και για την ΠΙΝ και για το σύνολο της Ελλάδας, παρόμοια πορεία, όπως προκύπτει από το παρακάτω σχήμα (Γράφημα 3) με λίγο μεγαλύτερη μεταβλητότητα για την περίπτωση της ΠΙΝ.

Μελέτη Διάγνωσης των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων



Γράφημα 3: Ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ, Ελλάδας και ΠΙΝ, Eurostat (Οκτώβριος 2015), 2002-2013-Ιδία Επεξεργασία.



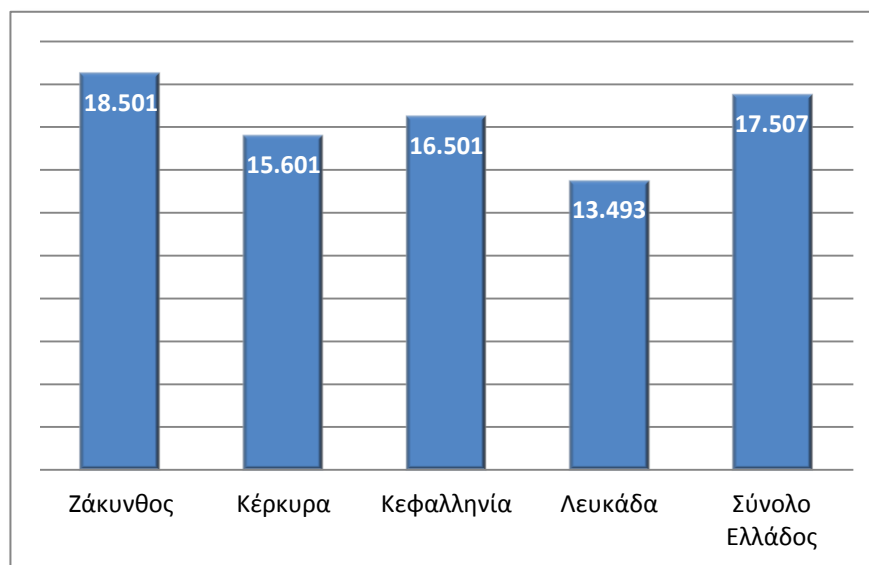
Γράφημα 4: Πορεία κ.κ. ΑΕΠ των ΠΕ της ΠΙΝ, της ΠΙΝ και της Χώρας, ΕΛΣΤΑΤ (Οκτώβριος 2015)-Ιδία Επεξεργασία.

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 3, παρόλο που σε επίπεδο ΑΕΠ η ΠΙΝ βρίσκεται στην προτελευταία θέση, αναφορικά με τον μέσο όρο εισοδήματος (κ.κ. ΑΕΠ) βρίσκεται στην τρίτη θέση μετά την Περιφέρεια Αττικής και του Νοτίου Αιγαίου. Ακόμα, παρατηρείται ότι από τις επιμέρους Περιφερειακές Ενότητες της ΠΙΝ, η Ζάκυνθος εμφανίζει τη μεγαλύτερη δυναμική και έχει, ακόμα, μεγαλύτερο μέσο όρο εισοδήματος από τον εθνικό μέσο όρο (18.501 σε σύγκριση με 17.300). Υψηλό κ.κ. ΑΕΠ απολαμβάνουν και η Κεφαλονιά και η Κέρκυρα και ακολουθεί με διαφορά η Λευκάδα.

Πίνακας 3: Κατά κεφαλήν των ΠΕ της ΠΙΝ, της ΠΙΝ και της Ελλάδας και συγκρίσεις με την ΕΕ.

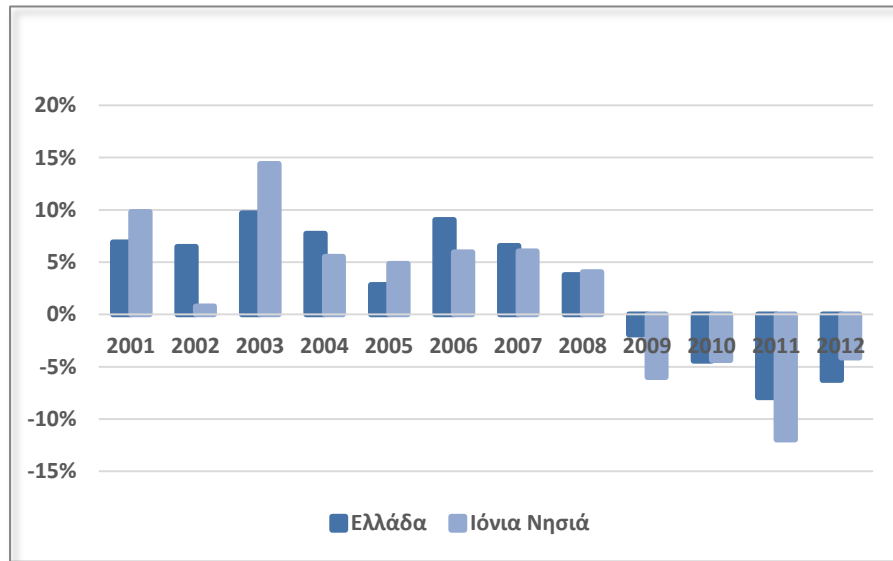
Γεωγραφική Ενότητα	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές (ευρώ)					
		(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
		Ελλάδας =100	ΕΕ-15 =100	ΕΕ-28 = 100	Ζώνη Ευρώ-12=100	Ζώνη Ευρώ-19=100
E-28	26500			100		
E-15	30800		100			
Ζώνη Ευρώ-12	29800				100	
Ζώνη Ευρώ-19	29100					100
Ελλάδα	17300	100	Θέση	56	65	58
Ιόνια Νησιά	16,100	92	3η	52	61	54
Ζάκυνθος	18,501	106	3η	60	70	64
Κέρκυρα	15,601	89	9η	51	59	54
Κεφαλληνία	16,501	94	7η	54	62	55
Λευκάδα	13,493	77	28η	44	51	46

Πηγή: Eurostat (Οκτώβριος 2015)-Ιδία Επεξεργασία



Γράφημα 5: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ Νομών/ΠΕ της ΠΙΝ, ΕΛΣΤΑΤ (Οκτώβριος 2015) για το 2012-Ιδία Επεξεργασία.

Παρόμοια συμπεράσματα προκύπτουν από την απεικόνιση της πορείας του ρυθμού μεταβολής του κ.κ. ΑΕΠ (Γράφημα 6). Το 2011 παρατηρείται η πιο απότομη κάμψη.



Γράφημα 6: Ρυθμός μεταβολής κ.κ. ΑΕΠ, Ελλάδος και ΠΙΝ, 2000-2012, ΕΛΣΤΑΤ (Οκτώβριος 2015) Ιδία Επεξεργασία.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά Περιφέρεια και κλάδο, το 2012 η ΑΠΑ της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων ανήλθε στο ποσό των 2.999 εκατ. Ευρώ, παρουσιάζοντας έτσι μια μείωση της τάξης του 24% σε σύγκριση με το 2008.

Η ΠΙΝ συγκεντρώνει το **2,1%** του πλήθους των φορολογουμένων και το 2012 σύμφωνα με στοιχεία της ΓΓΔΕ οι φορολογούμενοι της ΠΙΝ δήλωσαν μέσο ετήσιο εισόδημα **9.915 €** που αντιστοιχεί στο **75%** του μέσου ετήσιου εισοδήματος ανά φορολογούμενο σε επίπεδο χώρας. Τέλος, όσον αφορά τις **καταθέσεις** σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της ΤτΕ, οι αποταμιευτικές καταθέσεις στην ΠΙΝ ανέρχονται σε 1.863 εκατ. € και αποτελούν μόλις το 2% των συνολικών καταθέσεων στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας⁷.

⁷ Στατιστικά στοιχεία καταθέσεων της ΤτΕ (Ιούνιος 2015).

4 Χαρακτηριστικά των τομέων παραγωγής της Περιφέρειας (επιμέρους κλάδοι και επιχειρήσεις)

Σύμφωνα με την «Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης ΠΙΝ» (RIS), Το βασικό παραγωγικό σύμπλεγμα της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων, με βάση τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα θα πρέπει να προσανατολιστεί στην αξιοποίηση των εξής 5 τομέων:

1. **Τουρισμός** (ποιοτικός και θεματικός: θαλάσσιος τουρισμός, πολιτιστικός & θρησκευτικός Τουρισμός, οικολογικός & περιηγητικός τουρισμός),
2. **Αγροδιατροφικός τομέας** (φυτική & ζωική παραγωγή). Σε αυτόν συμπεριλαμβάνονται τοπικά προϊόντα υψηλής ποιότητας, γεωργικά προϊόντα που αποτελούν φυσικά μονοπώλια και η τοπική γαστρονομία.
3. **Θαλάσσια οικονομία** - Αλιεία & Υδατοκαλλιέργεια.
4. **Πολιτιστική & Δημιουργική οικονομία** η οποία θα αξιοποιεί με ήπιο και βιώσιμο τρόπο τον φυσικο-περιβαλλοντικό πλούτο, την κοινή κληρονομιά και το πολιτιστικό απόθεμα και γενικά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της νησιωτικότητας.
5. **Υπηρεσίες Υγείας μέσω Βιο-ιατρικής**, ο οποίος είναι αναδυόμενος τομέας.

Επομένως η διάρθρωση του παραγωγικού δυναμικού της Περιφέρειας είναι καλό να ιδωθεί υπό το πρίσμα των τομέων που αναδεικνύει η Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης και όχι ανεξάρτητα από αυτήν. Δηλαδή βασικός σκοπός της RIS είναι ο παραγωγικός ιστός της Περιφέρειας με την ενσωμάτωση των παραμέτρων της οικονομίας της «Γνώσης» και τη διασφάλιση της «Αειφορίας», να κατευθυνθεί σε ένα διαφορετικό παραγωγικό και αναπτυξιακό πρότυπο εκσυγχρονισμένο και ποιοτικά αναβαθμισμένο⁸.

Στον Πίνακα 4 παρουσιάζεται η οικονομική δραστηριότητα ανά κλάδο στην ΠΙΝ και στο σύνολο της χώρας το έτος 2012. Η συμμετοχή του **πρωτογενούς τομέα** (γεωργία, αλιεία, δασοκομία) στη συνολική ΑΠΑ της ΠΙΝ είναι **4%**, όπως επίσης είναι και στο σύνολο της Ελλάδας, ενώ η συμμετοχή του **δευτερογενούς τομέα** (μεταποίηση, κατασκευές, ορυχεία, παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, διανομή νερού κλπ), είναι **8%** και **14%** αντίστοιχα για το σύνολο της Ελλάδας. Τέλος, η συμμετοχή του **τριογενούς τομέα** που είναι και η κυρίαρχη, ανέρχεται σε **89%** στην ΠΙΝ και **82%** στο σύνολο της χώρας.

Πίνακας 4: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά κλάδο στην ΠΙΝ το 2012 σε τρέχουσες τιμές, εκατ. Ευρώ.

Κλάδος	ΠΙΝ	Σύνολο Ελλάδος
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	114	6,326
Ορυχεία και λατομεία - Μεταποίηση - Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	75	17,031

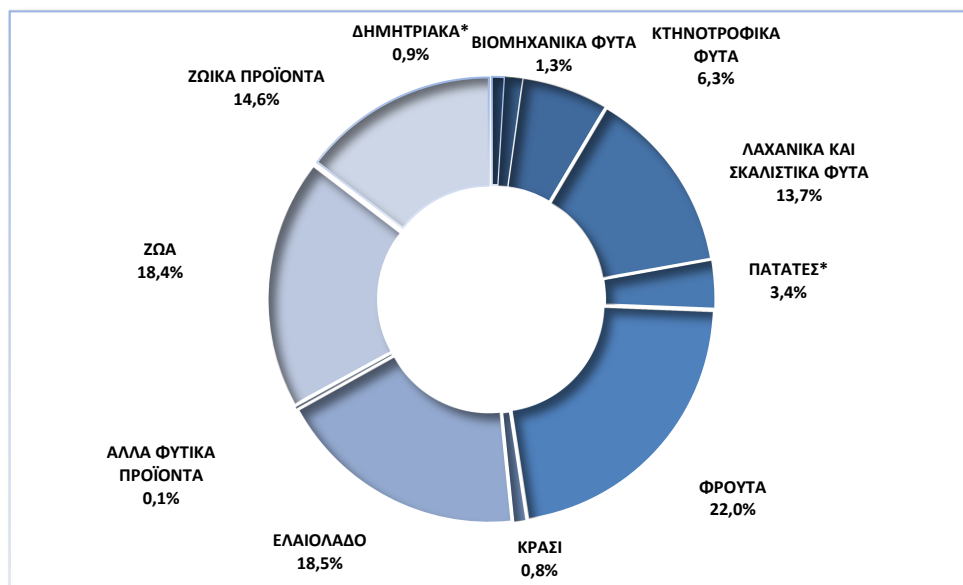
⁸ RIS, σελ. 19, 21-27, ΠΕΠ σελ.17.

Κλάδος	ΠΙΝ	Σύνολο Ελλάδος
Παροχή νερού - επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	43	2,218
Κατασκευές	109	4,428
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων	308	19,598
Μεταφορές και αποθήκευση	427	13,221
Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	503	7,774
Ενημέρωση και επικοινωνία	35	5,951
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	62	8,293
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	534	33,413
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	68	6,115
Διοικητικές και υποστηρικτές δραστηριότητες	31	2,293
Δημόσια διοίκηση και άμυνα - Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	198	17,230
Εκπαίδευση	182	10,532
Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	115	9,241
Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία - Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών - Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών. Μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών που αφορούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για ίδια χρήση	195	7,550
Συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία	2999	171,216

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Οκτώβριος 2015)-Ίδια Επεξεργασία

4.1 Πρωτογενής Τομέας

Στην ΠΙΝ ο πρωτογενής τομέας χαρακτηρίζεται από **άριστης ποιότητας** αγροτικά προϊόντα φυτικής παραγωγής, όπως: Λάδι, Σταφύλια, κρασί, σύκα αλλά και μέλι. Υπάρχουν σειρά προϊόντων με Ονομασία Προέλευσης ή Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (π.χ. Zante currants, κρασιά «Ρομπόλα»), καθώς και προϊόντα που μπορούν να τύχουν πιστοποίησης (όπως φέτα Κεφαλονιάς). **Ακόμα 2 από τους 5 τομείς της RIS** συνδέονται με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής (Αγροδιατροφικός τομέας και θαλάσσια οικονομία- Αλιεία & Υδατοκαλλιέργεια).



Γράφημα 7 Συμμετοχή των γεωργικών προϊόντων στη συνολική αξία της γεωργικής παραγωγής αγαθών, ΕΛΣΤΑΤ, Οικονομικοί Λογαριασμοί Γεωργίας, 2011-Ιδία Επεξεργασία

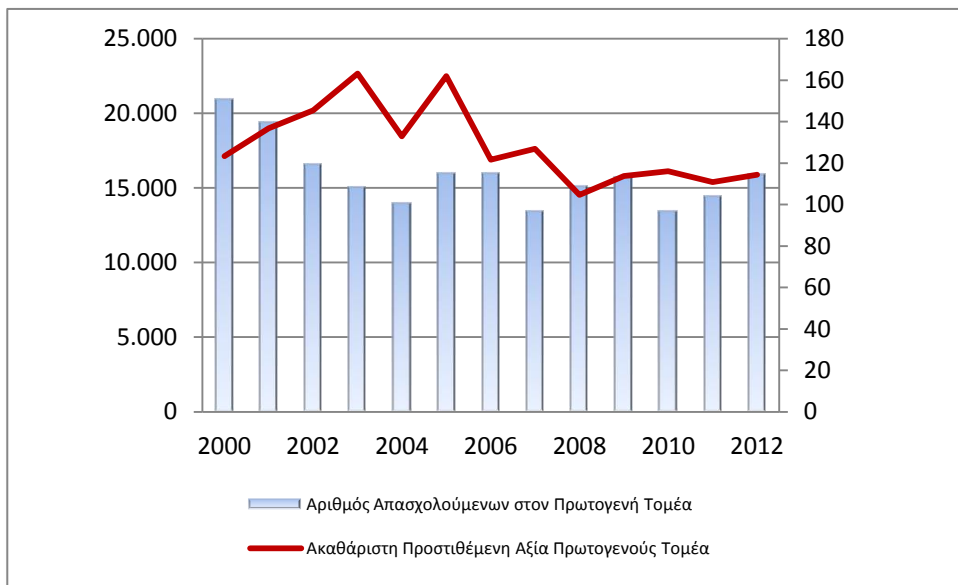
* συμπεριλαμβανομένων των σπόρων

Πίνακας 5 Αριθμός επιχειρήσεων του αγροτικού τομέα ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (ΣΤΑΚΟΔ08) του Πρωτογενούς Τομέα και κύκλος εργασιών (τζίρος) αυτών (σε ευρώ) στην ΠΙΝ, 2010.

ΣΤΑΚΟΔ08	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΛΑΔΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΑΡ.ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ
01	Φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες	418	9.497.342,27
02	Δασοκομία και υλοτομία	7	24.630,29
03	Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια	96	27.931.353,91

Πηγή: Μητρώο Επιχειρήσεων, 2010, ΕΛΣΤΑΤ (το πιο πρόσφατο αρχείο).

Μελέτη Διάγνωσης των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων



Γράφημα 8 Αριθμός απασχολούμενων και ΑΠΑ Πρωτογενούς Τομέα στην ΠΙΝ, 2000-2012, ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία Επεξεργασία

Η **γεωργική γη** καταλαμβάνει σχετικά μικρή έκταση, με τάσεις εγκατάλειψης. Η χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση είναι 675 χιλιάδες στρέμματα και ο συνολικός αριθμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων ανέρχεται σε 28.383 σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το 2013. Τα τελευταία χρόνια εμφανίζει τάσεις μείωσης⁹.

Στον τομέα της φυτικής παραγωγής η **ελαιοκαλλιέργεια** και η **αμπελοκαλλιέργεια** είναι οι δύο κυριότερες παραδοσιακές γεωργικές καλλιέργειες. Στα Ιόνια υπάρχουν 6541 εκμεταλλεύσεις Αμπελιών και σταφιδάμπελων σε έκταση 27 χιλιάδων στρεμμάτων και 27.558 δενδρώδεις καλλιέργειες σε 310 χιλιάδες στρέμματα¹⁰. Γνωστός είναι ο κερκυραϊκός ελαιώνας με κυρίαρχη ποικιλία τη «λιανολιά» που εκτείνεται σε έκταση περίπου 240.000 στρεμμάτων. Στη Λευκάδα η ελαιοκαλλιέργεια καταλαμβάνει περί τα 82.000 στρέμματα. Στη Ζάκυνθο καταλαμβάνει το 50% της καλλιεργήσιμης γης με την ποικιλία της «κωρωνείκης» ελιάς να κυριαρχεί στο 85% (μικρός είναι ο αριθμός των στρεμμάτων βιολογικής καλλιέργειας και Ολοκληρωμένης Διαχείρισης - 2.078 και 10.415 αντίστοιχα). Η ελαιοκαλλιέργεια αποτελεί μια σημαντική δραστηριότητα και για την Κεφαλονιά & Ιθάκη, με τοπικές ποικιλίες όπως η «ντόπια», η «θειακιά» κ.ά. που αποδίδουν περί τους 2 χιλ. τόνους λάδι ετησίως και περιορισμένη (500 στρεμ.) βιοκαλλιέργεια¹¹.

Η **αμπελοκαλλιέργεια** είναι σημαντική στη Ζάκυνθο όπου καταλαμβάνει το 5% της καλλιεργούμενης έκτασης με αρκετές οινοποιήσιμες (ΠΓΕ) ποικιλίες («σκιαδόπουλο», «σαββατιανό», «βερντέα» κ.ά.) & μέση ετήσια παραγωγή 4,5 χιλ. τόνους. Ακόμα καλλιεργείται η σταφίδα, η οποία καταλαμβάνει το 10% της καλλιεργούμενης έκτασης (16.000 στρέμματα), με το γνωστό εξαγωγίμο (ΠΟΠ) προϊόν «Zante currants», που παράγεται, μεταποιείται στο σταφιδεργοστάσιο της ΕΑΣ Ζακύνθου. Επίσης, στην

⁹ Ελλάς με αριθμούς, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2015, ΕΛΣΤΑΤ, σελ 32.

¹⁰ Ελλάς με αριθμούς, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2015, ΕΛΣΤΑΤ, σελ 33.

¹¹ RIS, σ. 24.

Κεφαλονιά – Ιθάκη παράγονται ονομαστές ποικιλίες και υπάρχει ο συνεταιρισμός παραγωγών «ρομπόλας» που διαθέτει 300 μέλη και αναπτύσσει εξαγωγική δραστηριότητα. Η αμπελοκαλλιέργεια στην Κεφαλονιά - Ιθάκη είναι η 2^η σε έκταση καλλιέργεια με 10-13 χιλ. στρέμ και αποδίδει περί τους 2 χιλ. τόνους μούστου ετησίως διαφόρων ποικιλιών, μεταξύ των οποίων και 3 γνωστών ΠΟΠ οίνων («ρομπόλα», μαυροδάφνη», «μοσχάτος»). Στη Λευκάδα καταλαμβάνει το 5% της καλλιεργήσιμης γης και είναι διάσπαρτη σε όλο το νησί (επικρατούσες ποικιλίες είναι το «βερτζαμί» και η «βαρδέα», με ελάχιστα -25-στρέμματα βιο-καλλιέργειας), ενώ στην Κέρκυρα απασχολεί μόλις το 3,3% της καλλιεργήσιμης γης (ελάχιστα είναι τα στρέμματα με βιολογική καλλιέργεια, ενώ η πιο γνωστή ποικιλία είναι ο «κακοτρύγης»).

Παρόλα αυτά η ΠΙΝ είναι μόνο 8^η ανάμεσα στις 13 Περιφέρειες της Ελλάδος σε παραγόμενη αξία κρασιού σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το έτος 2011. Ακόμα σημαντικές είναι δενδρώδεις καλλιέργειες εσπεριδοειδών όπως κυδώνι και κουμ-κουατ, αλλά και οι καλλιέργειες κηπευτικών.

Όσον αφορά τη **ζωική παραγωγή**, είναι σχετικά περιορισμένη. Η αιγοπροβατοτροφία είναι πιο ανεπτυγμένη τοπικά συγκριτικά με την εκτροφή άλλων ζώων αλλά σε αξία είναι ασήμαντη σε σχέση με την παραγωγή των υπόλοιπων περιφερειών της Ελλάδος. Κυριαρχεί το «**κεφαλλονίτικο**» πρόβατο, ενώ στα βοοειδή αξίζει να αναφερθεί σπάνιας φυλής των «βραχυκερατικών» αγελάδων. Η κτηνοτροφία παρότι παραδοσιακή ενασχόληση για την Κέρκυρα, σήμερα είναι εντελώς περιορισμένη (12,6 χιλ. αιγοπρόβατα και περιορισμένη εκτροφή χοίρων και βοοειδών κλπ). Αντίστοιχα και στη Λευκάδα κυριαρχεί η εκτατική και ημι-εκτατική εκτροφή αιγοπροβάτων (16,5 χιλ) και περιορισμένη εκτροφή βοοειδών και χοίρων. Τα αιγο-πρόβατα της Ζακύνθου (12,4 χιλ., με υψηλές αποδόσεις σε γάλα και κρέας) συμπληρώνονται από την περιορισμένη εκτροφή βοοειδών. Στους 3 νομούς (πλην Κέρκυρας) υπάρχει σημαντική οικόσιτη ορνιθοτροφία, ενώ κυρίως στη Ζάκυνθο και δευτερευόντως στην Κεφαλονιά καταγράφεται και κονικλοτροφία. Οι **εκμεταλλεύσεις σε ζώα** σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το 2013, είναι 328 σε βοοειδή (4.256 αριθμός ζώων), 2.343 σε πρόβατα (116.256 αριθμός ζώων), 2.720 σε αίγες (112.663 αριθμός ζώων) και 492 σε χοίρους (1.929 αριθμός ζώων)¹².

Εξαίρεση αποτελεί η **μελισσοκομία** που παρουσιάζει σημαντικό ενδιαφέρον, καθώς λόγω της μεγάλης παρουσίας αυτοφυούς θυμαριού και άλλων αρωματικών φυτών στην Κεφαλονιά κυρίως, αλλά και στην Λευκάδα, παράγεται εξαιρετικής ποιότητας μέλι.

Άλλα γνωστά τοπικά προϊόντα με εξαγωγικό προσανατολισμό είναι το «**κουμ-κουάτ**» της Κέρκυρας, η **φακή** από το χωριό Εγκλουβής της Λευκάδας, το **πεπόνι** και το **νεροκρέμμυδο** της Ζακύνθου, τα **αλλαντικά** της Κέρκυρας και της Λευκάδας, κτηνοτροφικά προϊόντα όπως το τυρί της Ζακύνθου και της Κεφαλονιάς, καθώς και εσπεριδοειδή και κηπευτικά, αλλά και αρωματικά φυτά. Δεν είναι ωστόσο ανεπτυγμένη η καλλιέργεια βιολογικών προϊόντων παρά την ύπαρξη ευνοϊκών συνθηκών και υψηλής ζήτησης τα τελευταία χρόνια.

¹² Ελλάς με αριθμούς, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2015, ΕΛΣΤΑΤ, σελ 35.

Ο συνολικός αριθμός των **επιχειρήσεων** που δραστηριοποιείται στον τομέα της φυτικής και ζωικής παραγωγής στην ΠΙΝ σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ από το Μητρώο Επιχειρήσεων για το 2010 είναι **418** με ετήσιο κύκλο εργασιών (τζίρο) **9.497.342,27€¹³** (Πίνακας 5). Ακόμα το έτος 2010 έκαναν έναρξη εργασιών 29 επιχειρήσεις στον τομέα της φυτικής και ζωικής παραγωγής, ενώ έκλεισαν 18 (Μητρώο Επιχειρήσεων, ΕΛΣΤΑΤ, 2010).

Η **ιχθυοκαλλιέργεια** είναι ο πιο δυναμικός κλάδος της πρωτογενούς παραγωγής της ΠΙΝ με σημαντικές εξαγωγές ψαριών όπως τσιπούρα και λαυράκι. Σύμφωνα με τη τη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την ΠΙΝ, η περιοχή διαθέτει πάνω από τριάντα μονάδες με δυναμικότητα μεγαλύτερη από 14.000 τόνους αλιευμάτων τον χρόνο. Ακόμα ο **αλιευτικός στόλος** των Ιονίων Νήσων προσμετράει περί τα 1.850 πλοία (πάνω από το 9% του ελληνικού αλιευτικού στόλου), τα οποία υποστηρίζονται από έναν αριθμό (87 περίπου) αλιευτικών καταφυγίων. Σύμφωνα με το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΛΣΤΑΤ για το 2010, **96 επιχειρήσεις** δραστηριοποιούνται στον τομέα αυτό με συνολικό **τζίρο 27.931.353,91€** (Πίνακας 5).

Σύμφωνα με το **Γράφημα 7** η **παραγόμενη αξία φρούτων** ανέρχεται στα 28,33 εκατ. € και αποτελεί το 22% της αξίας της συνολικής παραγωγής γεωργικών αγαθών στα Ιόνια Νησιά. Δεύτερη σε σειρά σημαντικότητας έρχεται η αξία σε παραγωγή **ελαιολάδου** αξίας 23,91 εκατ. € και τρίτη η παραγωγή **ζώων**, κυρίως εκτροφή αιγοπροβάτων, συνολικής αξίας 23,73 εκατ. €. Τα υπόλοιπα **ζωικά προϊόντα** στα οποία συμπεριλαμβάνονται οι κλάδοι της μελισσοκομίας και της ιχθυοκαλλιέργειας είναι αξίας 18,81 εκατ. € και αντιστοιχούν στο 14,6% της συνολικής παραγόμενης αξίας γεωργικών αγαθών στην ΠΙΝ.

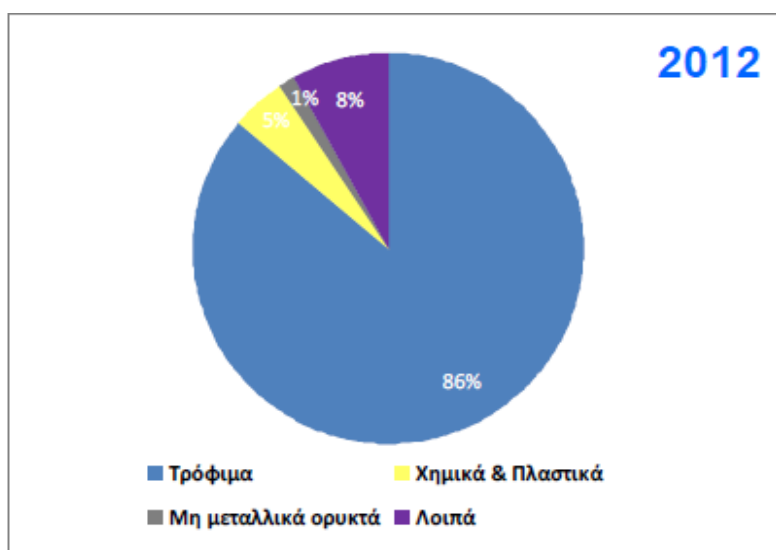
Ακόμα η **συνεισφορά του αγροτικού τομέα στην απασχόληση** από το 2005 σύμφωνα με το **Γράφημα 8** σταθεροποιήθηκε μέχρι το 2012 περίπου στους 16.000 απασχολούμενους. Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) από το 2000 μέχρι το 2005 αυξανόταν με ταυτόχρονη μείωση του αριθμού των απασχολούμενων πράγμα δηλώνει αύξηση της παραγωγικότητας του τομέα. Στη συνέχεια όμως μειώθηκε και σταθεροποιήθηκε στα επίπεδα του 2009 (114 εκατ. €). Διαθέσιμα στοιχεία από την ΕΛΣΤΑΤ για την ΑΠΑ σε περιφερειακό επίπεδο δεν υπάρχουν ακόμα για τα έτη μετά το 2012. Ωστόσο σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία για την απασχόληση στον αγροτικό τομέα της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑ για το Β' του 2015 Τρίμηνο, έχει μειωθεί αρκετά συγκριτικά με τα επίπεδα του 2012 (**16.409** απασχολούμενοι) και ανέρχεται στους **8.890** απασχολούμενους, δηλαδή **μειώθηκε περίπου κατά 46% και αντιστοιχεί στο 13% της συνολικής απασχόλησης της ΠΙΝ** (ενώ το 2012 αντιστοιχούσε στο 20% της συνολικής απασχόλησης). Αυτό αντανακλά τόσο το μεγάλο κύμα συνταξιοδοτήσεων που συντελέστηκε μεταξύ 2012 και 2015 όσο και τις αλλαγές στις προτιμήσεις των νέων ανθρώπων οι οποίοι στρέφονται σε επιχειρηματικές δραστηριότητες του Τριτογενούς Τομέα. Ακόμα πρέπει να σημειωθεί

¹³ Η επικαιροποίηση των στοιχείων του Μητρώου Επιχειρήσεων γίνεται με μεγάλη **χρονική υστέρηση** και ως εκ τούτου τα στοιχεία δεν μπορεί να είναι αξιόπιστα, ειδικά αν λάβουμε υπόψη τις δραματικές αλλαγές που επήλθαν λόγω της οικονομικής κρίσης. Ωστόσο μπορούν να ληφθούν υπόψη αναφορικά με τη σημαντικότητα ενός κλάδου οικονομικής δραστηριότητας καθώς η σχετική συμβολή του στο εισόδημα μιας οικονομίας καθώς και την παραγωγική δομή δεν αλλάζει σε χρονικό διάστημα 5 ετών.

ότι κυριαρχεί το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, ενώ ο βαθμός εκμηχάνισης της παραγωγής είναι χαμηλός με αποτέλεσμα η παραγωγικότητα να είναι χαμηλή όπως επίσης και η ελκυστικότητα της αγροτικής παραγωγής.

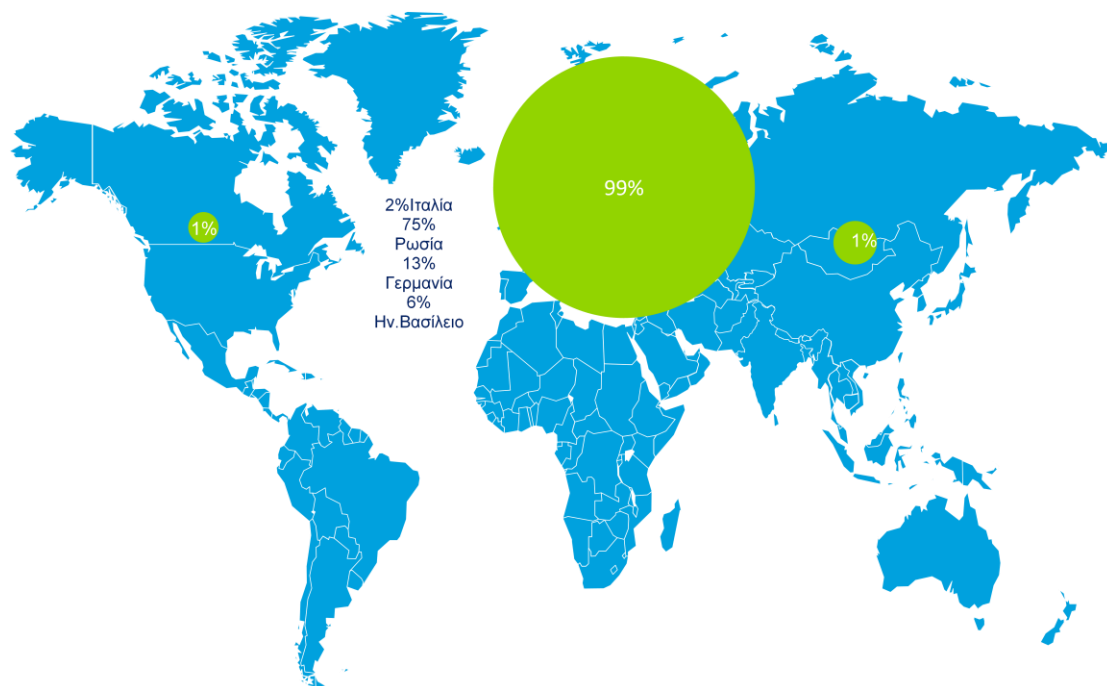
Υπάρχουν όμως οι προϋποθέσεις ανάπτυξης ανταγωνιστικών **βιολογικών προϊόντων**, ενώ πολλά από τα τοπικά προϊόντα έχουν δυνατότητες **πιστοποίησης ως ΠΟΠ ή ΠΓΕ**. Ο **αγροτουρισμός** θα μπορούσε να συνδυαστεί με την ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα με την ανάδειξη τοπικών αγροτικών προϊόντων.

Στο **Γράφημα 9** φαίνονται οι κυριότεροι **εξαγωγικοί κλάδοι** του Ιονίου, οι οποίοι είναι κυρίως τρόφιμα σε ποσοστό (86%). Αφορούν κυρίως σε προϊόντα ιχθυοκαλλιέργειας και λίπη-έλαια. Ακολουθούν σε πολύ μικρότερο τα μη μεταλλικά ορυκτά (8%) και τα χημικά-πλαστικά (5%).



Γράφημα 9 Οι κυριότεροι εξαγωγικοί κλάδοι του Ιονίου, ΣΕΒΕ, 2012.

Η Κεφαλονιά συμμετέχει σε ποσοστό 52% στην αξία του εξωτερικού εμπορίου. Ακολουθούν η Λευκάδα 25,5%, η Ζάκυνθος με 22,1%, ενώ η Κέρκυρα συμμετέχει ελάχιστα (0,5%). Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία του ΣΕΒΕ, ο σημαντικότερος εξαγωγικός εταίρος της ΠΙΝ είναι η Ιταλία με ποσοστό 75%. Ακολουθεί η Ρωσία με ποσοστό 13%, η Γερμανία (6%), Ην. Βασίλειο (2%). Εξαγωγές γίνονται ακόμα στη Μέση Ανατολή και ακολουθούν με μικρά ποσοστά συμμετοχής η Ασία, η Αμερική και λοιπές χώρες.



Εικόνα 1 Εξαγωγικοί προορισμοί ΠΙΝ – Α' 6μηνο 2012 ΣΕΒΕ, 2012

Σύμφωνα με το ΣΕΒ οι **εξαγωγές αγροτικών** προϊόντων εμφανίζουν έντονα ανοδικές τάσεις από το β' εξάμηνο του 2014¹⁴. Ακόμα τα 10 πιο εξαγώγιμα αγροτικά προϊόντα για το 2014 ήταν: 1) Φρούτα νωπά ή αποξηραμένα, 2) Λαχανικά παρασκευασμένα, 3) Ψάρια νωπά ή κατεψυγμένα, 4) Φρούτα παρασκευασμένα, 5) Τυριά, 6) Έλαια και λίπη, 7) Προϊόντα καπνού, 8) Διάφορα παρασκευάσματα διατροφής, 9) Καπνός, 10) Αλκοολούχα ποτά. Δηλαδή 8 από τα 10 αυτά προϊόντα παράγονται και στην ΠΙΝ και επομένως τα ποιοτικά αγροτικά προϊόντα της ΠΙΝ θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν περαιτέρω για την ενίσχυση της εξωστρέφειας της περιοχής.

Ακόμα σύμφωνα με μια μελέτη του IOBE για τις προοπτικές ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας, η **βιομηχανία Τροφίμων και Ποτών συγκεκριμένα διατηρεί παρά την ύφεση θεμελιώδη ρόλο στην ελληνική οικονομία** και την ελληνική μεταποιητική βιομηχανία εν γένει και διαθέτει όλες τις προϋποθέσεις ούτως ώστε να παραμείνει βασικός μοχλός ανάπτυξης της χώρας. Συνολικά για την Ελλάδα ο τομέας αυτός βρίσκεται πρώτος ανάμεσα στους υπόλοιπους κλάδους της μεταποίησης σε όρους αξίας παραγωγής (20,4%) και ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (19,7%) και δεύτερος κατά σειρά σε όρους κύκλου εργασιών Ως εκ τούτου ο αγροδιατροφικός τομέας ως τομέας προτεραιότητας της RIS έχει πολλές προοπτικές ανάπτυξης και ενίσχυσης της εξωστρέφειάς του. Σημειώνεται ακόμα στην εν λόγω μελέτη ότι με βάση τον Παγκόσμιο Δείκτη Ασφάλειας Τροφίμων που συνάγεται ως προς τρεις βασικές κατηγορίες (οικονομική προσιτότητα, διαθεσιμότητα και ασφάλεια και ποιότητα) σε ένα σύνολο 109 χωρών, η Ελλάδα βρίσκεται στις χώρες της πρώτης ομάδας, αυτές του «καλύτερου περιβάλλοντος» και κατατάσσεται στην τέταρτη θέση παγκοσμίως ως προς την ποιότητα και ασφάλεια στα τρόφιμα που παράγει.

¹⁴ Μηνιαίο δελτίο οικονομικής δραστηριότητας, ΣΕΒ, Νοέμβριος 2015.

Επομένως είναι αναγκαία η προβολή της ελληνικής ποιότητας του προϊόντος, της ταυτότητας προϊόντος (brand name επιχειρηματικό, αλλά και εγχώριο). Σε σχέση με την κατάταξη σε προϊόντα ΠΟΠ και ΠΓΕ συγκριτικά με άλλες χώρες, η Ελλάδα βρίσκεται στην 5η θέση με 101 συνολικά προϊόντα, μετά την Ιταλία με 262, την Γαλλία με 214, την Ισπανία με 174 και την Πορτογαλία με 124. Ως προς τα ΠΟΠ, η Ελλάδα κατατάσσεται στην 4η θέση με 74 προϊόντα και ως προς τα ΠΓΕ στην 7η θέση με 27 προϊόντα.

Η δημιουργία προστιθέμενης αξίας μπορεί να πραγματοποιηθεί με ενίσχυση της καθετοποίησης της παραγωγής και τον κατάλληλο σχεδιασμό δικτύων διανομής των προϊόντων που στηρίζονται στην ποιότητα και τη διαφοροποίηση και στην προώθηση του προτύπου της ελληνικής και μεσογειακής/επτανησιακής κουζίνας και προτύπου διατροφής, εγχωρίως και στο εξωτερικό. Ακόμα «η **σύνδεση με τον τριτογενή τομέα υπηρεσιών στα εστιατόρια, τα ξενοδοχεία και εν γένει τον τουρισμό**, η συνέργια δηλαδή του πρώτου και του τρίτου πυλώνα της ελληνικής οικονομίας, **αποτελεί ένα επιπλέον μέσο για την ανάδειξη των ελληνικών προϊόντων, προσθέτοντας αξία και εξαγωγική δυναμική στον κλάδο**»¹⁵.

Προς την κατεύθυνση αυτή θα υπηρετήσει ο **θεματικός στόχος 03 του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Ιονίων Νήσων 2014- 2020**– για τη «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και του γεωργικού τομέα (για το ΕΓΤΑΑ) και του τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας (για το ΕΤΘΑ)».

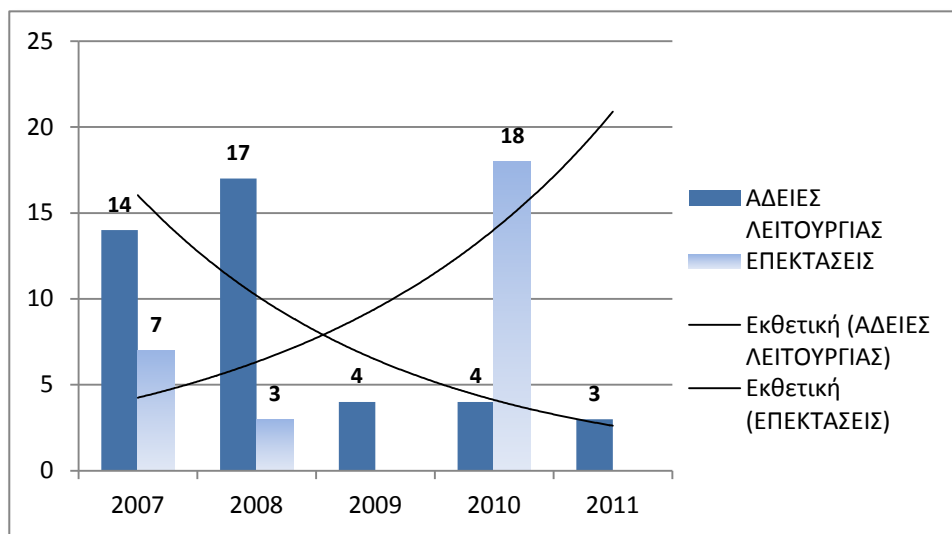
4.2 Δευτερογενής τομέας

Η **παραγωγική διάρθρωση** της ΠΙΝ καθώς και του συνόλου της Ελλάδος όπως δείχνει η τομεακή σύνθεση του ΑΕΠ, αντανakλά τη σύντομη εκβιομηχάνιση και αποβιομηχάνιση που υπέστη συνολικά η Ελλάδα, η οποία πέρασε απευθείας στην «οικονομία των υπηρεσιών». Η διαδικασία αυτή επισπεύσθηκε τη δεκαετία του 1990 με τη μεταφορά πολλών ελληνικών επιχειρήσεων στα Βαλκάνια ή το κλείσιμο των επιχειρήσεων μετά τον αυξημένο ανταγωνισμό που επήλθε ως αποτέλεσμα της άρσης των εμποδίων εμπορίου με τις χώρες της ΕΕ.

Στην ΠΙΝ εδράζονται **σημαντικός αριθμός μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ)** όπως ελαιοτριβεία, οινοποιεία, σταφιδεργαστάσια και πυρηνελαιουργεία, αρκετές οικοτεχνίες ή μικρές βιοτεχνίες που παρασκευάζουν τοπικά παραδοσιακά προϊόντα (κουμ-κουάτ, λικέρ, παστέλια, μαντολάτα, σουμάδα, κλπ) και αξιοσημείωτες είναι οι μονάδες παραγωγής μύρας, τζιτζιμπίρας και σαπουνιού στην Κέρκυρα. Η Λευκάδα φημίζεται επίσης για τα υφαντά και τα λευκαδίτικα κεντήματα (χωριό Καρυά). Επομένως η διασύνδεση του πρωτογενούς τομέα με τον κλάδο της μεταποίησης στην ΠΙΝ είναι πολύ σημαντικός. Επίσης σημαντική είναι η διασύνδεση και με τον τριτογενή τομέα με την παραγωγή τουριστικών ειδών. Οι κατασκευές είναι ο τομέας που επλήγη

¹⁵ Επισκόπηση των προοπτικών ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Έμφαση στις θέσεις εργασίας μέσης εκπαιδευτικής έντασης, με υπόβαθρο τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και τεκμηρίωση αναγκών σε ομάδες επαγγελματιών και ειδικότητες, IOBE, Ιούλιος 2015.

περισσότερο από την κρίση, ενώ δραστηριοποιούνται ακόμα επιχειρήσεις στον τομέα μη μεταλλικών ορυκτών με εξαγωγική δραστηριότητα.



Γράφημα 10 Άδειες λειτουργίας και επέκτασης βιομηχανιών στην ΠΙΝ 2007-2011, ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία Επεξεργασία

Άδειες λειτουργίας ή επέκτασης εργοστασίων στην ΠΙΝ την περίοδο 2007-2011.

Κατά τη διάρκεια των ετών 2007-2011¹⁶ εκδόθηκαν συνολικά 32 άδειες λειτουργίας νέων εργοστασίων με σημαντική όμως καθοδική τάση. Ακόμα εκδόθηκαν 28 άδειες επέκτασης εργοστασίων, με τις περισσότερες να αφορούν το έτος 2011.

Ο κλάδος της βιομηχανίας των τροφίμων όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη υποενότητα είναι ο πιο σημαντικός τομέας της μεταποίησης με αναπτυξιακές προοπτικές σύμφωνα με την αυξανόμενη τάση που εμφανίζει στις εξαγωγές και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που εμφανίζει η υφιστάμενη παραγωγική δομή της ΠΙΝ. Στον Πίνακα 6 παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο τζίρο το έτος 2010 σύμφωνα με το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΛΣΤΑΤ είχαν οι επιχειρήσεις σχετικές με τις κατασκευές (73.988.310,22€ ο κλάδος με εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες), ο οποίος κλάδος όμως σήμερα είναι ακόμα σε ύφεση. Κατά την περίοδο 2010-2012 επήλθε μείωση κατά 5.027 θέσεις στον κλάδο των κατασκευών¹⁷. Τον αμέσως υψηλότερο τζίρο εμφανίζει ο κλάδος της βιομηχανίας τροφίμων με 51.999.891,83€. Ακόμα το έτος 2010 έκαναν έναρξη των εργασιών τους 13 επιχειρήσεις στη βιομηχανία των τροφίμων ενώ έκλεισαν 5 (ΕΛΣΤΑΤ, Μητρώο Επιχειρήσεων, 2010).

¹⁶ Τα στοιχεία του 2011 είναι τα πιο πρόσφατα της ΕΛΣΤΑΤ.

¹⁷ RIS, σελ. 5.

Πίνακας 6 Αριθμός επιχειρήσεων του δευτερογενούς τομέα ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (ΣΤΑΚΟΔ08) και κύκλος εργασιών (τζίρος) αυτών (σε ευρώ) στην ΠΙΝ, 2010

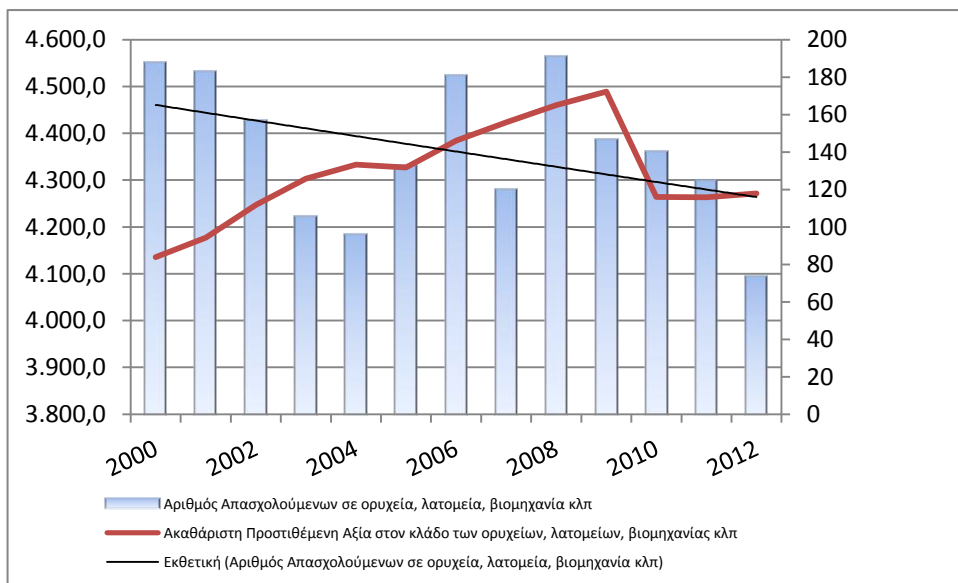
ΣΤΑΚΟΔ08	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΛΑΔΟΥ		
	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΑΡ.ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ
08	Λοιπά ορυχεία και λατομεία	25	2.171.314,86
10	Βιομηχανία τροφίμων	461	51.999.891,83
11	Ποτοποιία	24	6.651.050,99
13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	29	1.160.377,58
14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	31	757.498,17
15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	10	966.414,98
16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από έπιπλα· κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	152	4.395.311,36
17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	6	475.601,47
18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	52	2.254.825,18
20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	15	568.022,10
22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	6	734.662,99
23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	129	34.729.074,11
24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	6	595.722,63
25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	288	17.328.082,34
26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	4	28.794,58
27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	9	243.059,04
28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	14	1.943.025,56
29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και ημιρυμουλκούμενων οχημάτων	4	291.596,01
30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	27	664.731,92
31	Κατασκευή επίπλων	67	6.361.458,90
32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	47	1.447.044,69
33	Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	137	5.443.375,70
35	Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος,	45	790.699,96

Μελέτη Διάγνωσης των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων

	φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού		
36	Συλλογή, επεξεργασία και παροχή νερού	49	16.191.504,48
37	Επεξεργασία λυμάτων	9	565.719,06
38	Συλλογή, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων ανάκτηση υλικών	14	5.428.242,40
41	Κατασκευές κτιρίων	1.032	32.156.689,88
42	Έργα πολιτικού μηχανικού	252	42.710.944,15
43	Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες	2.818	73.988.310,22

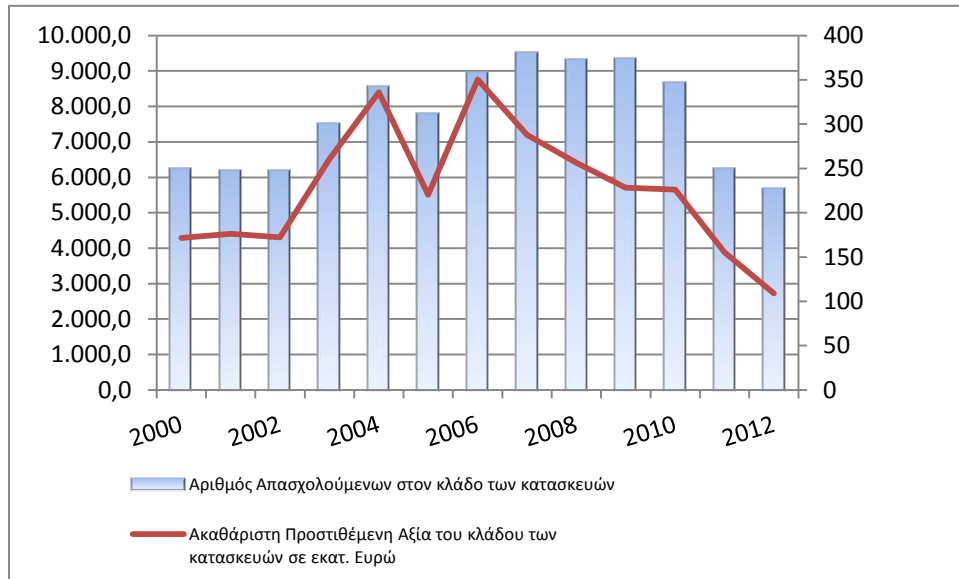
Πηγή: Μητρώο Επιχειρήσεων, 2010, ΕΛΣΤΑΤ (το πιο πρόσφατο αρχείο).

Αναφορικά με τη **συνεισφορά του κλάδου στην απασχόληση** εμφανίζει μειωτική τάση σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για την περίοδο 2000-2012. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ η συνεισφορά του κλάδου στην απασχόληση έχει σταθεροποιηθεί σε παρόμοια επίπεδα περίπου με του 2012 καθώς το Β' τρίμηνο του 2015 απασχολεί 3.496 άτομα και αντιστοιχεί στο 5% της συνολικής απασχόλησης της ΠΙΝ.



Γράφημα 11 Αριθμός απασχολούμενων και ΑΠΑ Δευτερογενούς Τομέα πλην κατασκευών στην ΠΙΝ 2000-2012, ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία Επεξεργασία

Η ΑΠΑ του κλάδου που περιλαμβάνει τις οικονομικές δραστηριότητες Όρυχεία, λατομεία, βιομηχανία, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού και νερού, επεξεργασία λυμάτων παρέμεινε σταθερή την περίοδο 2010-2012 παρά τη μείωση των απασχολούμενων. Αντίθετη εικόνα εμφανίζει ο **κλάδος των κατασκευών** του οποίου η ΑΠΑ βαίνει μειούμενη από το 2006 μέχρι το 2012. Επίσης η συνεισφορά του στην απασχόληση παραμένει επίσης σε παρόμοια επίπεδα με αυτά του 2012 καθώς το Β' τρίμηνο του 2015 απασχολεί 4.758 άτομα και αντιστοιχεί στο 7% της συνολικής απασχόλησης στην ΠΙΝ.



Γράφημα 12 Αριθμός απασχολούμενων και ΑΠΑ κλάδου Κατασκευών στην ΠΙΝ 2000-2012, ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία Επεξεργασία

Για τις προοπτικές του δευτερογενούς τομέα θα πρέπει να συνεκτιμηθούν ορισμένα πλεονεκτήματα της ΠΙΝ, τα οποία θα μπορούσαν να δημιουργήσουν **διασυνδέσεις** και **οικονομίες δικτύωσης**.

- Οι υποδομές ανώτατης πανεπιστημιακής και τεχνολογικής εκπαίδευσης που λειτουργούν στην Περιφέρεια.
- Η Βιομηχανική Περιοχή Αργοστολίου ιδρύθηκε το 1986 και έχει συνολική έκταση 120 στρέμματα, στην οποία είναι εγκατεστημένες συνολικά 80 επιχειρήσεις. Η ΒΙ.ΠΕ. θα μπορούσε να αποτελέσει παράδειγμα και για τα υπόλοιπα νησιά του Ιονίου.
- Η εγγύτητα με το λιμάνι της Πάτρας (για την Κεφαλονιά, τη Ζάκυνθο και τη Λευκάδα), το οποίο αποτελεί κόμβο εμπορικής δραστηριότητας με τις αγορές τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού.

Θα πρέπει όμως να ληφθούν μια σειρά μέτρων θεσμικού χαρακτήρα προκειμένου να δοθούν κίνητρα σε επιχειρήσεις του δευτερογενούς τομέα και έτσι να αποκτήσουν θετικές προοπτικές μέσα σε ένα τόσο δυσμενές περιβάλλον σχετικής αβεβαιότητας, ειδικά αναφορικά με τη μειούμενη εσωτερική ενεργό ζήτηση λόγω της ύφεσης και της αυξημένης φορολογίας.

4.3 Τριτογενής Τομέας

Ο τουρισμός ως κλάδος οικονομικής δραστηριότητας του τριτογενούς τομέα παραγωγής αποτελεί μια από τις κύριες προωθητικές μηχανές ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Ειδικότερα, στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων ο τουρισμός κατέχει δεσπόζουσα θέση στην παραγωγή του τοπικού εισοδήματος και έχει σημαντικό μερίδιο στην ελληνική αγορά τουρισμού. Αναδεικνύεται ως ο σημαντικότερος παραγωγικός τομέας στο πλαίσιο της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης της Περιφέρειας (2015), η οποία εστιάζει τόσο στην ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών στον τομέα του τουρισμού όσο και στη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, με στόχο την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Συνολικά ο αριθμός των επιχειρήσεων στις κατεξοχήν οικονομικές δραστηριότητες που συνδέονται με τον τουρισμό που είναι οι δραστηριότητες παροχής καταλυμάτων και υπηρεσιών εστίασης, για το 2010 σύμφωνα με το Μητρώο Επιχειρήσεων ήταν 9.378 με ετήσιο κύκλο εργασιών 496.620.742,18 εκατ. €.

Ο τομέας του τουρισμού έχει ωστόσο **πολλαπλασιαστικές επιδράσεις** σε άλλους κλάδους της οικονομίας. Συμβάλλει έμμεσα στην οικονομία μέσω της αύξησης της τελικής ζήτησης ως αποτέλεσμα της τουριστικής δαπάνης (εισερχόμενης και εγχώριας) και επηρεάζει τις επιχειρήσεις εκείνες που το μεγαλύτερο μέρος του κύκλου εργασιών τους προέρχεται από την ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας. Οι κλάδοι που επηρεάζονται είναι κυρίως των μεταφορών και της αποθήκευσης, του λιανικού εμπορίου, της **πολιτιστικής & δημιουργικής οικονομίας** και της διασκέδασης. Ακόμα, οι μεταβολές του επιπέδου της παραγωγής, λόγω της τουριστικής κατανάλωσης, σε συνδυασμό με την αύξηση των αρχικών εισροών που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις αυτές αντιπροσωπεύουν την άμεση επίδραση από την τουριστική κατανάλωση.

Επομένως ο ετήσιος κύκλος εργασιών του **λιανικού εμπορίου** (960.060.479,30 εκατ. €) που είναι ο υψηλότερος συγκριτικά με τις υπόλοιπες οικονομικές δραστηριότητες, είναι άμεσα συνδεδεμένος με τις θετικές επιδράσεις διάχυσης (positive spillover effects) του τουρισμού. Οι διαρθρωτικές σχέσεις του τουρισμού με τους υπόλοιπους κλάδους της ελληνικής οικονομίας μπορεί να προσφέρει χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τις δυνατότητες δημιουργίας **οικονομιών συγκέντρωσης και επιδράσεων δικτύωσης**, αναφορικά με την προσφορά τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών.

Πίνακας 7 Αριθμός επιχειρήσεων και κύκλος εργασιών (τζίρος) αυτών (σε ευρώ) στην ΠΙΝ και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (ΣΤΑΚΟΔ08) στον Τριτογενή Τομέα, 2010

ΣΤΑΚΟΔ08	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΛΑΔΟΥ	ΑΡ.ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ
	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ		
45	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο· επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	634	57.207.265,14
46	Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1.272	564.784.051,70

Μελέτη Διάγνωσης των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων

47	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	5.123	960.060.479,30
49	Χερσαίες μεταφορές και μεταφορές μέσω αγωγών	1.110	72.512.872,63
50	Πλωτές μεταφορές	300	66.541.726,92
52	Αποθήκευση και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες	113	27.951.042,63
53	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές δραστηριότητες	29	1.933.045,08
55	Καταλύματα	5.117	281.888.384,16
56	Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης	4.261	214.732.358,02
58	Εκδοτικές δραστηριότητες	33	2.550.735,05
59	Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις	22	734.595,42
60	Δραστηριότητες προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	33	1.114.815,43
61	Τηλεπικοινωνίες	49	2.793.481,27
62	Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς δραστηριότητες	75	2.773.045,75
63	Δραστηριότητες υπηρεσιών πληροφορίας	20	250.138,23
64	Δραστηριότητες χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, με εξαίρεση τις ασφαλιστικές δραστηριότητες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	8	57.042,08
65	Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	13	123.261,82
66	Δραστηριότητες συναφείς προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και τις ασφαλιστικές δραστηριότητες	66	1.221.762,60
68	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	282	10.322.763,06
69	Νομικές και λογιστικές δραστηριότητες	934	21.317.500,10
70	Δραστηριότητες κεντρικών γραφείων· δραστηριότητες παροχής συμβουλών διαχείρισης	169	6.022.867,65
71	Αρχιτεκτονικές δραστηριότητες και δραστηριότητες μηχανικών·	930	40.149.822,56

τεχνικές δοκιμές και αναλύσεις			
72	Επιστημονική έρευνα και ανάπτυξη	29	831.991,11
73	Διαφήμιση και έρευνα αγοράς	96	1.921.172,13
74	Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	119	1.999.863,04
75	Κτηνιατρικές δραστηριότητες	21	1.320.502,54
77	Δραστηριότητες ενοικίασης και εκμίσθωσης	603	29.930.217,10
78	Δραστηριότητες απασχόλησης	x	x
79	Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς δραστηριότητες	253	42.185.601,74
80	Δραστηριότητες παροχής προστασίας και έρευνας	16	371.582,80
81	Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους	105	3.238.134,97
82	Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου, γραμματειακή υποστήριξη και άλλες δραστηριότητες παροχής υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	80	4.219.105,09
84	Δημόσια διοίκηση και άμυνα· υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	37	4.583.841,07
85	Εκπαίδευση	232	4.044.254,21
86	Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας	83	4.222.305,72
88	Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος	17	1.889.416,44
90	Δημιουργικές δραστηριότητες, τέχνες και διασκέδαση	276	4.037.195,67
91	Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων και λοιπές πολιτιστικές δραστηριότητες	28	1.265.038,72
92	Τυχερά παιχνίδια και στοιχήματα	33	859.428,80
93	Αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	381	8.976.018,38

94	Δραστηριότητες οργανώσεων	46	403.495,17
95	Επισκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης	188	6.837.460,08
96	Άλλες δραστηριότητες παροχής προσωπικών υπηρεσιών	501	14.256.132,98

Πηγή: Μητρώο Επιχειρήσεων, 2010, ΕΛΣΤΑΤ (το πιο πρόσφατο αρχείο).

Σύμφωνα με μια μελέτη που εκπόνησε το ΚΕΠΕ για λογαριασμό του ΣΕΠΕ ο τουρισμός είναι ο μοναδικός κλάδος, μαζί με τις χερσαίες μεταφορές, που σημείωσε αύξηση του μεγέθους του, υπό όρους ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας. Ιδιαίτερα σημειώνεται ότι, κατά την διετία 2012-2013, ο τουρισμός αύξησε σημαντικά το μέγεθός του (από τα 8,7 δισ. ευρώ στα 10,4 δισεκ. ευρώ), φθάνοντας σε ποσοστό συμμετοχής το 6,2%, ενώ σημαντικότερη αναμένεται να είναι και η αύξηση το 2014 (όπου δεν υπάρχουν ακόμα διαθέσιμα στοιχεία). Κατά την διετία αυτή, αύξηση σημείωσαν και οι κλάδοι των ταξιδιωτικών υπηρεσιών (πρακτορείων, γραφείων κ.λπ.), των δημιουργικών (πολιτιστικών) δραστηριοτήτων, και των δραστηριοτήτων άθλησης και ψυχαγωγίας-διασκέδασης. Το 2013, ο τουρισμός και οι συναφείς κλαδικές δραστηριότητες κάλυπταν το 19,7% της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας και το 17,6% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ).

Πίνακας 8 Αριθμός απασχολούμενων στον τουρισμό και μερίδια (%) απασχόλησης στους κλάδους καταλυμάτων και εστίασης για το έτος 2014.

Περιφέρεια	Καταλύματα	Εστίαση	Σύνολο απασχ.
Αν. Μακεδ.&Θράκη	14,57	85,43	12.291
Κεντρική Μακεδονία	17,92	82,08	45.533
Δυτική Μακεδονία	4,25	95,75	6.263
Ήπειρος	20,63	79,37	9.522
Θεσσαλία	15,42	84,58	13.062
Ιόνιοι Νήσοι	55,31	44,69	12.054
Δυτική Ελλάδα	14,77	85,23	15.882
Στερεά Ελλάδα	14,43	85,57	11.916
Αττική	14,22	85,78	85.759
Πελοπόννησος	20,91	79,09	16.281
Βόρειο Αιγαίο	28,66	71,34	6.054
Νότιο Αιγαίο	64,53	35,47	31.337
Κρήτη	45,24	54,76	31.169
Εθνικό σύνολο	25,77	74,23	297.122

Πηγή: Μελέτη ΚΕΠΕ, σ. 29.

Πίνακας 9 Δαπάνες και Διανυκτερεύσεις 2013 και Περιφερειακό ΑΕΠ 2012

Περιφέρεια	% κατανομή διανυκτε ρεύσεων ξενοδοχεί ων 2013	αναλογία άμεσης τουριστικ ής δαπάνης 2013 - σε € εκ.	ΑΕΠ Περιφέρει ας 2012 -σε εκατ.	συμβολή τουρισμού στο ΑΕΠ Περιφέ ρειας με στοιχεία 2012	κατά κεφαλήν ΑΕΠ -σε €
Κρήτη	28,7%	4.372	9.067	48%	14.398
Ν. Αιγαίο	24,7%	3.767	6.240	60%	18.064
Ιόνια Νησιά	11,0%	1.680	3.402	49%	16.100
Κεντ . Μακεδονία	10,7%	1.626	26.109	6%	13.645
Αττική	9,2%	1.403	94.964	1%	24.099
Πελοπόννησ ος	3,2%	481	8.241	6%	13.870
Θεσσαλία	2,6%	394	9.505	4%	12.757
& Θράκη	2,4%	369	7.653	5%	12.270
Β. Αιγαίο	2,1%	325	2.784	12%	13.394
Δυτ . Ελλάδα	2,1%	317	9.150	3%	13.431
Στ ερεά Ελλάδα	1,7%	257	8.543	3%	15.075
Ήπειρος	1,2%	185	4.242	4%	12.207
Δυτ . Μακεδονία	0,5%	69	4.304	2%	15.050
Σύνολο Χώ ρας	100,0%	15.242	194.204	8%	17.507

Πηγή: ΣΕΤΕ, 2015.

Ακόμα, από τον **πίνακα 8** φαίνεται πόσο σημαντική είναι η συμμετοχή του τουρισμού στην διαμόρφωση του ΑΕΠ της Κρήτης (48%), του Νοτίου Αιγαίου (60%) και των **Ιονίων (49%)**. Επομένως εφόσον το 50% του ΑΕΠ των Ιονίων Νήσων οφείλεται στη συνεισφορά του Τουρισμού αναδεικνύεται η ανάγκη ενίσχυσης και περαιτέρω αναβάθμισης του τομέα αυτού. Δίνοντας έμφαση στις διασυνδέσεις με άλλους τομείς και προσανατολιζόμενος επιπλέον και στις νέες αγορές της Κίνας και της Ρωσίας.

Στην μελέτη του ΚΕΠΕ επισημαίνονται τα ακόλουθα συμπεράσματα-προτάσεις πολιτικής για τη μείωση της διαρροής του εισερχόμενου εισοδήματος από τον τουρισμό στο εξωτερικό, τα οποία είναι εξαιρετικά χρήσιμα για την Περιφέρεια.

«Στα πλαίσια της αναβάθμισης και προσφοράς ενός ολοκληρωμένου εγχώριου τουριστικού προϊόντος που δύνανται να προσφέρεται από τα ξενοδοχεία εντάσσεται και η **αυξημένη κατανάλωση ποιοτικών και καινοτόμων προϊόντων βιολογικής καλλιέργειας**, με αξιοποίηση ζωικού γενετικού υλικού, καθώς και ιχθυοκαλλιέργειας, η οποία παρουσιάζει σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης. Θα μπορούσε να προωθηθεί η ανάπτυξη ειδικά προσαρμοσμένων, μικρότερης κλίμακας **περιοχών ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης** σε τουριστικούς προορισμούς, με την συνεργασία επιχειρήσεων του τουρισμού και ανάπτυξης ακίνητης περιουσίας, μεταφορικών και ταξιδιωτικών εταιρειών, τοπικών παραγωγών-προμηθευτών και γεωργικών

συνεταιρισμών, και μονάδων μεταποίησης τροφίμων και ποτών. Στις περιοχές αυτές θα πρέπει να ενισχύονται οι **θετικές αλληλεπιδράσεις (υπερχειλίσσεις)** επενδύσεων μεταξύ διαφορετικών χρήσεων γης, όπως αυτών για τον τουρισμό, την **αναψυχή**, την **γεωργία και τις αγροκαλλιέργειες**, και τις αντίστοιχες μεταποιητικές μονάδες.

Τέτοιες προσπάθειες θα βοηθήσουν στον σχεδιασμό της **ανασυγκρότησης της παραγωγικής βάσης των τοπικών οικονομιών** (π.χ. με τη δημιουργία πρότυπων κτηνοτροφικών και γεωργικών μονάδων καλλιέργειας και τυποποίησης), ανάλογα με τα **συγκριτικά πλεονεκτήματα** (κλίμα, ποιότητα εδάφους, συνθήκες πρόσβασης και αγοράς, κ.ά.) και τις ανάγκες τους, ώστε να προωθηθεί η παραγωγή προϊόντων χαμηλότερου κόστους ή/και **υψηλότερης προστιθέμενης αξίας**.

Όσον αφορά στην εφαρμογή συγκεκριμένων **κλαδικών πολιτικών** στον τουρισμό και σε συναφείς αυτού κλάδους, ενδείκνυται ο σχεδιασμός, η θέσπιση και η αξιολόγηση της προσφοράς **ειδικά προσαρμοσμένων πακέτων «all-inclusive»** μέσω συμφωνιών μεταξύ tour operators και ξενοδόχων (επίσης, βλ. ΙΝΣΕΤΕ, 2014). Τέτοια ειδικά πακέτα δύνανται να περιλαμβάνουν συγκεκριμένα ποσοστά κατανάλωσης τοπικών προϊόντων από τους τουρίστες εντός των καταλυμάτων. Τα πακέτα αυτά θα μπορούσαν να επεκταθούν, ώστε να περιλαμβάνουν και εκτός των ξενοδοχείων δραστηριότητες, σε συνεργασία με τοπικούς φορείς και επιμελητήρια, όπως υπηρεσίες σχετικές με τον πολιτισμό, την άθληση, την περιήγηση, την διατροφή κ.ά. Επιπροσθέτως, τέτοια πακέτα θα μπορούσαν κατάλληλα να προσαρμοσθούν και για τους τουρίστες κρουαζιέρας.

Συνεισφορά στην αύξηση των τουριστικών εσόδων που δεν εκρέουν στο εξωτερικό έχουν και οι εθνικές πρωτοβουλίες για τον έλεγχο και την πιστοποίηση των **Προϊόντων Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ)**, των **Προϊόντων Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ)**, των προϊόντων Ονομασίας Προελεύσεως Ανωτέρας Ποιότητας, και των ελληνικών οίνων με **Ονομασία Προέλευσης (VQPRD)**. Επιπλέον, η άρση του καμποτάζ της κρουαζιέρας, με την απελευθέρωση του κλάδου και τη **δυνατότητα χρησιμοποίησης ελληνικών λιμένων ως σημεία εκκίνησης κρουαζιέρας (home port)** εκτιμάται ότι έχει θετική επίδραση στην ποσότητα των εσόδων από τον εισερχόμενο τουρισμό αλλά και στο αντίστοιχο ποσοστό που διαμένει στην χώρα»¹⁸.

Η συμμετοχή του τριτογενή τομέα στην συνολική ΑΠΑ της Περιφέρειας ανέρχεται σε 89%, ενώ ο δευτερογενής και ο πρωτογενής τομέας συμμετέχουν κατά 8,6% και 2,6% αντίστοιχα. Η σημαντική συνεισφορά του τριτογενή τομέα στην συνολική ΑΠΑ αναδεικνύεται από την σύγκριση των αντίστοιχων ποσοστών σε επίπεδο χώρας (79,8%) και σε επίπεδο ΕΕ27 (73,4%).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω ο κυρίαρχος τομέας και η ατμομηχανή της οικονομίας της Περιφέρειας είναι ο τομέας των υπηρεσιών με ποσοστό που ανέρχεται σε 89% στη συνολική ΑΠΑ της ΠΙΝ.

¹⁸ Εκτίμηση της Κατανομής του Εισοδήματος από Εισερχόμενο Τουρισμό, ως προς το μέρος που παραμένει στη χώρα και σε αυτό που επανεξάγεται στο εξωτερικό, Μελέτη ΚΕΠΕ κατ' ανάθεση του Ινστιτούτου του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΙΝ.ΣΕΤΕ), Ιούλιος 2015, σ. 85-88.

Στον τριτογενή τομέα ο **τουρισμός** κατέχει δεσπόζουσα θέση στην παραγωγή του τοπικού εισοδήματος και έχει σημαντικό μερίδιο στην ελληνική αγορά τουρισμού. Αναδεικνύεται ως ο **σημαντικότερος παραγωγικός τομέας στο πλαίσιο της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης της Περιφέρειας (2015)**, η οποία εστιάζει τόσο στην ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών στον τομέα του τουρισμού όσο και στη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, με στόχο την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Για τον μετασχηματισμό του μοντέλου του τουρισμού στην ΠΙΝ προς την κατεύθυνση αξιοποίησης τόσο συγκριτικών πλεονεκτημάτων όσο και θετικών συγκυριών που απορρέουν από τη διεθνή αγορά τουρισμού και τις προτιμήσεις των τουριστών, μπορούν να αξιοποιηθούν οι ακόλουθες μορφές τουρισμού:

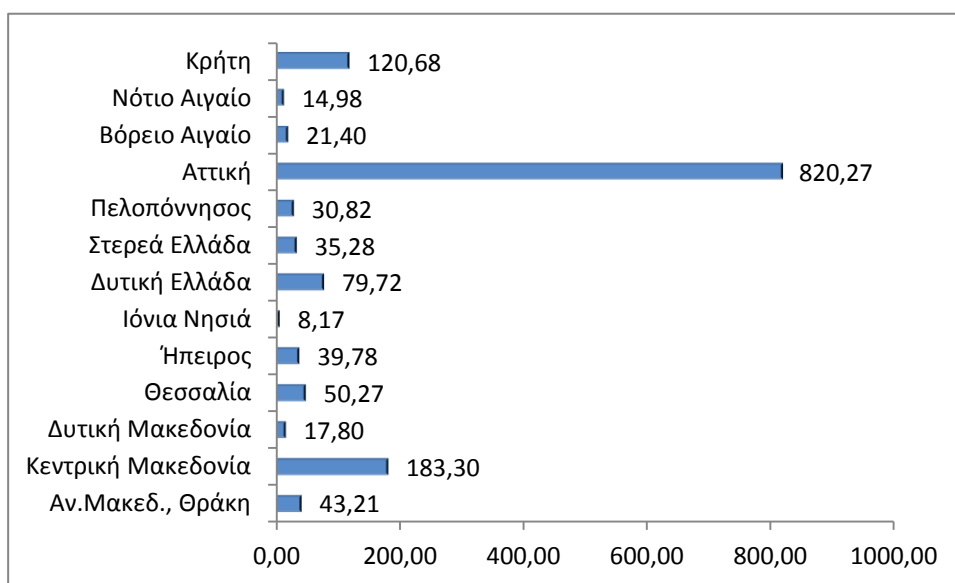
- **Ο Θαλάσσιος Τουρισμός**, με κύρια στοιχεία του τη ναυσιπλοΐα και την κρουαζιέρα, αλλά και λοιπές θαλάσσιες και υποθαλάσσιες δραστηριότητες έχει πολλές δυνατότητες αξιοποίησης. Σημαντικές ευκαιρίες αποτελούν η ραγδαία ανάπτυξη **τουρισμού Κρουαζιέρας**. Στην Κέρκυρα σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΛΚΕ υπάρχει ποσοστιαία αύξηση επιβατών κρουαζιέρας από το 2003 στο 2011 της τάξης του 124,35%.
- **Πολιτιστικός & Θρησκευτικός Τουρισμός**. Οι πολλοί και αξιόλογοι υλικοί και άυλοι πολιτιστικοί και αρχαιολογικοί θησαυροί (φρούρια, μνημεία, μονές, εκθέματα, παλιά πόλη Κέρκυρας-UNESCO, αρχιτεκτονικά σύνολα, μυθολογία, μουσική & εικαστική παράδοση κ.ά.) και γενικά η κοινή πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά και ταυτότητα των νησιών αποτελούν αφετηρία σχεδιασμού πολιτικής για αυτό το είδος τουρισμού (πχ θεματικές διαδρομές, παρατηρητήρια, ανάδειξη & αξιοποίηση στοιχείων πολιτιστικής υλικής και άυλης κληρονομιάς & δημιουργίας, δικτύωση μνημείων και χώρων πολιτιστικού ενδιαφέροντος).
- **Οικολογικός & περιηγητικός τουρισμός**. Ο ποιοτικός περιηγητικός τουρισμός του ευρύτερου πολιτιστικού χώρου της Μεσογείου - Αδριατικής με αξιοποίηση των πλούσιων περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων, αποτελεί σημαντική εναλλακτική του μη μαζικού τουρισμού. Οι πολύ αξιόλογες περιοχές σπάνιου φυσικού κάλλους, όπως το θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου, ο ορεινός όγκος του Αίνου στην Κεφαλονιά, οι περιοχές του Καταλόγου NATURA που διαχέονται σε ολόκληρο το χώρο του Ιονίου, οι (περίπου 60) ακτές με «γαλάζια σημαία» και γενικά τα στοιχεία φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της ΠΙΝ αποτελούν εν δυνάμει πόλο έλξης για ειδικές κατηγορίες τουριστών που αναζητούν φιλικούς περιβαλλοντικούς προορισμούς και την περιήγηση στη φύση. Επίσης, δραστηριότητες όπως ανάπτυξη τουρισμού παρατηρητών ορνιθοπανίδας μπορούν αξιοποιηθούν δεδομένων των σημαντικών υγροβιότοπων που αποτελούν πέρασμα αποδημητικών πουλιών.
- Ακόμα υπάρχει η δυνατότητα ανάπτυξης **τουρισμού υγείας**.

Τέλος, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι στον τριτογενή τομέα, οι **υπηρεσίες υγείας** αποτελούν αναδυόμενο τομέα της Περιφερειακής οικονομίας (στο πλαίσιο της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης για την ΠΙΝ) με σημαντικά αναμενόμενα αναπτυξιακά οφέλη. Σημειώνεται ότι ο τομέας της Υγείας αποτελεί προτεραιότητα και

σε εθνικό επίπεδο στο πλαίσιο της προγραμματικής περιόδου 2014-2020. Στην ΠΙΝ στο Τμήμα Πληροφορικής του Ιονίου Πανεπιστημίου, το Εργαστήριο «Βιοπληροφορικής και Ανθρώπινης Ηλεκτροφυσιολογίας», δραστηριοποιείται τα τελευταία έτη με σημαντικό και διεθνώς αναγνωρισμένο έργο στην **αναγνώριση νευρο-εκφυλιστικών παθήσεων**, και διαθέτει σημαντική ερευνητική υποδομή. Στόχος είναι να αναπτυχθούν επαφές και δίκτυα με φορείς της Ελλάδας και του εξωτερικού, ώστε με την αμεσότερη εμπλοκή τοπικών νοσηλευτικών και ιατρικών μονάδων στο υπό ανάπτυξη δίκτυο με επίκεντρο το εν λόγω Εργαστήριο να υπάρξει δημιουργία προστιθέμενης αξίας και θετική διάχυση με αναπτυξιακά οφέλη. Ήδη, οι παραπάνω συνεργασίες αναμένεται να οδηγήσουν στη δημιουργία τουλάχιστον 2 νέων εταιρειών στην Π.Ι.Ν. για πιστοποίηση κλινικών δοκιμών & για δημιουργία καινοτόμων φαρμακευτικών ουσιών, καθώς και σε αναβάθμιση ήδη λειτουργούντων διαγνωστικών κέντρων ή/και στη δημιουργία νέων.

5 Έρευνα και Καινοτομία

Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων έχει τις μικρότερες δαπάνες σε Ε&Α σε σύγκριση με τις υπόλοιπες Περιφέρειες, μόλις **8,17 εκατ. ευρώ**, ενώ η αμέσως μεγαλύτερη είναι στο Νότιο Αιγαίο με δαπάνη 14,98 εκατ. ευρώ.



Γράφημα 13: Δαπάνες σε Ε&Α για κάθε Περιφέρεια το 2013, Πηγή: ΕΚΤ <http://metrics.ekt.gr/statistika-etak/datatables>, κωδικός στοιχείων 174

Η δαπάνη αυτή επιμερίζεται ως εξής μεταξύ των βασικών τομέων της οικονομίας:

Πίνακας 10: Δαπάνες σε Ε&Α στους 4 βασικούς τομείς της οικονομίας το 2013.

Τομέας Δαπάνη σε Ε&Α	εκατ. ευρώ
Τομέας Επιχειρήσεων	0,09

Τομέας Δημοσίου	3,49
Τριτοβάθμια και Μεταδευτεροβάθμια Εκπαίδευση	4,59
Ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα	0,00

Πηγή: ΕΚΤ <http://metrics.ekt.gr/statistika-etak/datatables>, κωδικός στοιχείων 174.

Η υψηλότερη δαπάνη σε Ε&Α στην τριτοβάθμια και Μεταδευτεροβάθμια Εκπαίδευση, οφείλεται στο γεγονός ότι στην ΠΙΝ εδράζονται μερικά σημαντικά ακαδημαϊκά και ερευνητικά ιδρύματα.

- **Ιόνιο Πανεπιστήμιο** με έδρα την Κέρκυρα. Απαρτίζεται από 3 σχολές (Ιστορίας και Μετάφρασης-Διερμηνείας, Επιστήμης της Πληροφορίας και Πληροφορικής, Μουσικής και Οπτικοακουστικών Τεχνών) και 6 τμήματα (Τμήμα Ιστορίας, Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας, Τμήμα Αρχαιονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας, Τμήμα Πληροφορικής, Τμήμα Τεχνών Ήχου και Εικόνας, Τμήμα Μουσικών Σπουδών) που αντιστοιχούν σε αυτές.
- Το **Τ.Ε.Ι. Ιονίων Νήσων** με έδρα το Αργοστόλι Κεφαλονιάς με τμήματα του Τ.Ε.Ι. να βρίσκονται επίσης στο Ληξούρι Κεφαλονιάς, στην Ζάκυνθο και στην Λευκάδα.
- Το **Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας (Κ.Τ.Ε.) Ηπείρου και Ιονίων Νήσων** με έδρα την Άρτα, δραστηριοποιείται σε πεδία αγροτικής οικονομίας, θαλάσσιου πλούτου, οικολογίας & τουρισμού κ.ά.. Ο τομέας «Διάσωσης Γενετικού Υλικού και Γεωργίας - Κτηνοτροφίας» εδρεύει στο Αργοστόλι.
- **Κεφαλληνιακό Ίδρυμα Ερευνών «ΕΥΔΟΞΟΣ»**, το πρώτο ρομποτικό αστεροσκοπείο στην Ελλάδα ευρωπαϊκής εμβέλειας που αποτελείται από το Εθνικό Αστεροσκοπείο της Εκπαιδευσεως - ΕΥΔΟΞΟΣ και το Εθνικό Κέντρο Αστρονομίας - ΕΥΔΟΞΟΣ και είναι επιστημονικό κοινωφελές Ίδρυμα (ΝΠΔΔ) εγκατεστημένο στο όρος Αίνος της Κεφαλληνίας.
- **Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Θετικών Επιστημών & Εφαρμογών (ΕΙΘΕ)** με έδρα την Κέρκυρα, στο οποίο συμμετέχουν το ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος, και μερικά από τα πιο έγκυρα Ερευνητικά Κέντρα και Πανεπιστήμια της Ευρώπης.
- **Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού Ιονίων Νήσων**, αποκλειστικά σχολή πλοιάρχων που λειτουργεί στο Αργοστόλι.
- Τέλος, για την προώθηση της ανάπτυξης και της επιχειρηματικής δραστηριότητας, η ΠΙΝ διαθέτει «Επιχειρηματικές συστάδες» (clusters), ένα επιμελητήριο σε κάθε Νομό, και τη Βιομηχανική Περιοχή (ΒΙ.ΠΕ.) στο Αργοστόλι που είναι εγκατεστημένες 80 επιχειρήσεις.

Παράρτημα

Πίνακας 11 Αριθμός επιχειρήσεων και κύκλος εργασιών (τζίρος) αυτών (σε ευρώ) στην ΠΙΝ και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (ΣΤΑΚΟΔ08) για το έτος 2010.

ΣΤΑΚΟΔ08	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΛΑΔΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΑΡ.ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ
01	Φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες	418	9.497.342,27
02	Δασοκομία και υλοτομία	7	24.630,29
03	Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια	96	27.931.353,91
08	Λοιπά ορυχεία και λατομεία	25	2.171.314,86
10	Βιομηχανία τροφίμων	461	51.999.891,83
11	Ποτοποιία	24	6.651.050,99
13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	29	1.160.377,58
14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	31	757.498,17
15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	10	966.414,98
16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από έπιπλα· κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	152	4.395.311,36
17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	6	475.601,47
18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	52	2.254.825,18
20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	15	568.022,10
22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	6	734.662,99
23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	129	34.729.074,11
24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	6	595.722,63
25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	288	17.328.082,34

**Μελέτη Διάγνωσης των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας της Περιφέρειας Ιονίων
Νήσων**

26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	4	28.794,58
27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	9	243.059,04
28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	14	1.943.025,56
29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και ημιρυμουλκούμενων οχημάτων	4	291.596,01
30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	27	664.731,92
31	Κατασκευή επίπλων	67	6.361.458,90
32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	47	1.447.044,69
33	Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	137	5.443.375,70
35	Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	45	790.699,96
36	Συλλογή, επεξεργασία και παροχή νερού	49	16.191.504,48
37	Επεξεργασία λυμάτων	9	565.719,06
38	Συλλογή, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων· ανάκτηση υλικών	14	5.428.242,40
41	Κατασκευές κτιρίων	1.032	32.156.689,88
42	Έργα πολιτικού μηχανικού	252	42.710.944,15
43	Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες	2.818	73.988.310,22
45	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο· επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	634	57.207.265,14
46	Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1.272	564.784.051,70
47	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	5.123	960.060.479,30

49	Χερσαίες μεταφορές και μεταφορές μέσω αγωγών	1.110	72.512.872,63
50	Πλωτές μεταφορές	300	66.541.726,92
52	Αποθήκευση και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες	113	27.951.042,63
53	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές δραστηριότητες	29	1.933.045,08
55	Καταλύματα	5.117	281.888.384,16
56	Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης	4.261	214.732.358,02
58	Εκδοτικές δραστηριότητες	33	2.550.735,05
59	Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις	22	734.595,42
60	Δραστηριότητες προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	33	1.114.815,43
61	Τηλεπικοινωνίες	49	2.793.481,27
62	Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς δραστηριότητες	75	2.773.045,75
63	Δραστηριότητες υπηρεσιών πληροφορίας	20	250.138,23
64	Δραστηριότητες χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, με εξαίρεση τις ασφαλιστικές δραστηριότητες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	8	57.042,08
65	Ασφαλιστικά, ανασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	13	123.261,82
66	Δραστηριότητες συναφείς προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και τις ασφαλιστικές δραστηριότητες	66	1.221.762,60
68	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	282	10.322.763,06
69	Νομικές και λογιστικές δραστηριότητες	934	21.317.500,10

70	Δραστηριότητες κεντρικών γραφείων· δραστηριότητες παροχής συμβουλών διαχείρισης	169	6.022.867,65
71	Αρχιτεκτονικές δραστηριότητες και δραστηριότητες μηχανικών· τεχνικές δοκιμές και αναλύσεις	930	40.149.822,56
72	Επιστημονική έρευνα και ανάπτυξη	29	831.991,11
73	Διαφήμιση και έρευνα αγοράς	96	1.921.172,13
74	Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	119	1.999.863,04
75	Κτηνιατρικές δραστηριότητες	21	1.320.502,54
77	Δραστηριότητες ενοικίασης και εκμίσθωσης	603	29.930.217,10
78	Δραστηριότητες απασχόλησης	x	x
79	Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς δραστηριότητες	253	42.185.601,74
80	Δραστηριότητες παροχής προστασίας και έρευνας	16	371.582,80
81	Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους	105	3.238.134,97
82	Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου, γραμματειακή υποστήριξη και άλλες δραστηριότητες παροχής υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	80	4.219.105,09
84	Δημόσια διοίκηση και άμυνα· υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	37	4.583.841,07
85	Εκπαίδευση	232	4.044.254,21
86	Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας	83	4.222.305,72
88	Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος	17	1.889.416,44
90	Δημιουργικές δραστηριότητες, τέχνες και διασκέδαση	276	4.037.195,67

91	Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων και λοιπές πολιτιστικές δραστηριότητες	28	1.265.038,72
92	Τυχερά παιχνίδια και στοιχήματα	33	859.428,80
93	Αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	381	8.976.018,38
94	Δραστηριότητες οργανώσεων	46	403.495,17
95	Επισκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης	188	6.837.460,08
96	Άλλες δραστηριότητες παροχής προσωπικών υπηρεσιών	501	14.256.132,98

Πηγή: Μητρώο Επιχειρήσεων, 2010, ΕΛΣΤΑΤ (το πιο πρόσφατο αρχείο).

Βιβλιογραφία - πηγές

- 1) Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ιονίων Νήσων 2014- 2020
- 2) Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων (Απρίλιος 2015)
- 3) Στρατηγική για την καταπολέμηση της φτώχειας και προαγωγή της κοινωνικής Ένταξης στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων για την περίοδο 2014-2020 (Μάιος 2015)
- 4) Μακροοικονομικά μεγέθη και στοιχεία της Αγοράς Εργασίας από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ)
- 5) Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΛΣΤΑΤ
- 6) Έκθεση «Ελλάς με αριθμούς», Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2015, ΕΛΣΤΑΤ
- 7) Στατιστικά στοιχεία από την Eurostat
- 8) Στοιχεία εξαγωγών από τον Σύνδεσμο Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος (ΣΕΒΕ).
- 9) Στοιχεία τουρισμού από το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος και τον ΣΕΤΕ
- 10) Μηνιαίο δελτίο οικονομικής δραστηριότητας, ΣΕΒ, Νοέμβριος 2015
- 11) Μελέτη για την «Εκτίμηση της Κατανομής του Εισοδήματος από Εισερχόμενο Τουρισμό, ως προς το μέρος που παραμένει στη χώρα και σε αυτό που επανεξάγεται στο εξωτερικό», Μελέτη ΚΕΠΕ κατ' ανάθεση του Ινστιτούτου του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΙΝ.ΣΕΤΕ), Ιούλιος 2015

Ευρετήριο Πινάκων και Σχημάτων

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΕΠ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ/ΠΕ ΤΗΣ ΠΙΝ, ΤΗΣ ΠΙΝ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΟΥΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ.	20
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ ΚΑΙ ΑΕΠ ΑΝΑ ΝΟΜΟ/ΠΕ ΤΗΣ ΠΙΝ, ΠΙΝ ΚΑΙ ΧΩΡΑ, 2005-2012	21
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΤΩΝ ΠΕ ΤΗΣ ΠΙΝ, ΤΗΣ ΠΙΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΕ.	23
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ ΣΤΗΝ ΠΙΝ ΤΟ 2012 ΣΕ ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΤΙΜΕΣ, ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ.	25
ΠΙΝΑΚΑΣ 5 ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΣΤΑΚΟΔ08) ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (ΤΖΙΡΟΣ) ΑΥΤΩΝ (ΣΕ ΕΥΡΩ) ΣΤΗΝ ΠΙΝ, 2010.	27
ΠΙΝΑΚΑΣ 6 ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΑ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΣΤΑΚΟΔ08) ΚΑΙ ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (ΤΖΙΡΟΣ) ΑΥΤΩΝ (ΣΕ ΕΥΡΩ) ΣΤΗΝ ΠΙΝ, 2010	35
ΠΙΝΑΚΑΣ 7 ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (ΤΖΙΡΟΣ) ΑΥΤΩΝ (ΣΕ ΕΥΡΩ) ΣΤΗΝ ΠΙΝ ΚΑΙ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΣΤΑΚΟΔ08) ΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ, 2010	38
ΠΙΝΑΚΑΣ 8 ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΜΕΡΙΔΙΑ (%) ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2014.	41
ΠΙΝΑΚΑΣ 9 ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ 2013 ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΑΕΠ 2012.....	42
ΠΙΝΑΚΑΣ 10: ΔΑΠΑΝΕΣ ΣΕ Ε&Α ΣΤΟΥΣ 4 ΒΑΣΙΚΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟ 2013.	45
ΠΙΝΑΚΑΣ 11 ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (ΤΖΙΡΟΣ) ΑΥΤΩΝ (ΣΕ ΕΥΡΩ) ΣΤΗΝ ΠΙΝ ΚΑΙ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΣΤΑΚΟΔ08) ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2010.....	47
ΓΡΑΦΗΜΑ 1: ΣΥΜΒΟΛΗ ΚΑΘΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΕΠ ΤΟ 2013, EUROSTAT (ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2015)-ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ.	19
ΓΡΑΦΗΜΑ 2: ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΕΠ ΚΑΘΕ ΝΟΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ, ΕΛΣΤΑΤ (ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2015) ΓΙΑ ΤΟ 2012	20
ΓΡΑΦΗΜΑ 3: ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΕΠ, ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΠΙΝ, EUROSTAT (ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2015), 2002-2013-ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ.....	22
ΓΡΑΦΗΜΑ 4: ΠΟΡΕΙΑ Κ.Κ. ΑΕΠ ΤΩΝ ΠΕ ΤΗΣ ΠΙΝ, ΤΗΣ ΠΙΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ, ΕΛΣΤΑΤ (ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2015)-ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ.....	22
ΓΡΑΦΗΜΑ 5: ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ ΝΟΜΩΝ/ΠΕ ΤΗΣ ΠΙΝ, ΕΛΣΤΑΤ (ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2015) ΓΙΑ ΤΟ 2012-ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ.	23
ΓΡΑΦΗΜΑ 6: ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ Κ.Κ. ΑΕΠ, ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΠΙΝ, 2000-2012, ΕΛΣΤΑΤ (ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2015) ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ.....	24